

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**Meediaõpetuse alane õppekomplekt Noorte
Kotkaste Järva Malevale
Bakalaureusetöö**

Kärt Ojala
Juhendaja: Kadri Ugur, PhD

Tartu 2011

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Meediaõpetus – mis ja miks?.....	6
2. Mitteformaalne õpe Eesti haridussüsteemis.....	10
3. Kaitseliit – organisatsiooni tutvustus	13
4. Noored Kotkad – organisatsiooni tutvustus	14
4.1 Koolitused Noorte Kotkaste organisatsioonis	14
4.2 Teavitustöö Noorte Kotkaste Järva Malevas.....	15
5. Meediakoolitus Noorte Kotkaste Järva Malevas	17
5.1. Õpikomplekti loomine.....	17
5.2. Õpikomplekti ja koolituspäeva loomise põhimõtted.....	18
5.3. Koolituspäeva kava	19
5.3. Koolituse kulg	20
5.4. Hinnang koolituspäevale ning õppekomplektis seatud eesmärkidele	26
6. Järeldused ja diskussioon	32
Summary	34
Kasutatud allikad.....	35
Lisa 1. Õpikomplekt.....	37
1. Sissejuhatus meediasse – mis on meedia? Uue meedia tulek ajakirjandusse	37
2. Ajakirjanduseetika	40
3. Uudis.....	41
4. Meediateksti sõnum ja tasakaalustatus	44
5. Mina ja internet.....	46
6. Suhtlemine ajakirjandusega	48

Sissejuhatus

Tänapäeva infotehnoloogia kiire arengu juures ja massimeedia erinevatest uutest vahenditest küllastunud ühiskonnas on oluline, et noored õpiksid juba varakult meediat teadlikult ja oskuslikult kasutama. Meedia loob tarbijale maailmas toimuvast võimalikult tõese pildi, kuid siiski on see vahendatud ning sageli kas tahtlikult või tahtmatult ajakirjaniku poolt kallutatud. Seetõttu on oluline, et noored õpiksid juba varakult meediat teadlikult tarbima – ise vajalikku informatsiooni otsima ja seda ka läbi töötama ja analüüsima enda jaoks. Meedia mõjutab oluliselt ja tugevalt noore inimese arengut, tema maailmapilti, mina-pilti, väärtushinnanguid, hoiakuid ja kogemusi. Oskus meediat tarbida ehk inimese meediapädevus on või vähemalt peaks olema seega osa inimese igapäevaelust.

Käesoleva töö eesmärgiks on jätkata tööd minu seminaritöös „Meediaõpetus 14-16aastastele noortele. Meediakoolitus Noorte Kotkaste Järva Malevas“ loodud lühikoolitusega – varem esitatud õpikomplekti täiustamine ja konkretiseerimine (samuti ka vanusegrupi muutmine), koolituse ning õppekomplekti tagasisidestamine ja hinnangu andmine ning saadud tulemuste esitamine. Samuti on käesolevas töös toodud välja teoreetiline ülevaade sellest, mis on meediaõpetus, selle olulisus ning kuidas seda Kaitseliidu noorteorganisatsioonis Noored Kotkad kasutada. Kogu töö põhineb kahel peamisel uurimisküsimusel:

1. Missugune õppekomplekt ja koolituspäeva mudel sobiks 12-14aastaste noorkotkaste meediapädevuse arendamiseks?
2. Milline on osalejate tagasiside kasutatud õppekomplekti ja koolituspäeva erinevatele komponentidele?

Oma bakalaureusetöös muutsin ma sihtgrupi vanust võrreldes seminaritöoga, 14-16aastalt 12-14aastele. Kuna tegelen oma Kaitseliidu-töös väga suures osas noortega, siis valisin seetõttu ka oma koolituse sihtgrupiks just maleva kõige arvukama ja aktiivsema vanusegrupi - 12-14 aastased noorkotkad, sest leian, et meediapädevuse arendamisega tuleb alustada juba varakult.

Olles ise Kaitseliidu Järva Maleva aktiivne tegevliige ning Noorte Kotkaste Järva Maleva teavituspealiku ametis, leian, et iga selle organisatsiooni liige on meediaga suheldes nii oma rühma/jao, maleva kui ka terve organisatsiooni kõneisik. Seetõttu peaks liikmed tundma nii meedia toimimise aluseid ja kui ka seda, kuidas meediat tarbida ning organisatsiooni sellele vääriliselt

meedias esindada. Noorte Kotkaste puhul on tegemist paramilitaarse organisatsiooniga, kus teavitus- ja meediaga suhtlemise alane töö on rangelt reguleeritud. Seetõttu on oluline, et noored teaksid oma organisatsiooni esindades, mis on meedia, kuidas see töötab ning kuidas meediaga suhelda.

Üheks näiteks heast kaitseliidu teavituspealiku tööst on juhtum Noorte Kotkaste vabariiklikult võistluselt Mini-Erna 2008, kui purjus mees tulistas võistlejate pihta soolalaenguid. Esimete kommentaaride saamiseks pöördui nii korraldada aidanud kohalike kaitseliitlaste, Noorte Kotkaste peavanema Silver Tamme kui ka Kaitseliidu Rapla Maleva teavituspealiku poole. Kuid sellise olukorra tekkimisel on Kaitseliidus kehtestatud teavitustöö-skeem, kus igasugune info liikumine kõrvalistelt isikutelt meediale on keelatud, et vältida oletuste ja valeinfo lekkimist – meediaga suhtub siis Kaitseliidu peastaabi pressiesindaja, kelleni suunas tookord ajakirjanduse kohaliku maleva teavituspealik, jagamata ise üleliigseid kommentaare ning vastutades ka selle eest, et ei kaitseliitlased ega teised olukorraga seotud inimesed meediale infot ei lekitaks. Olukord lahendati kiirelt ning operatiivselt, edasine suhtlus toimus aga juba peastaabi poolt organiseeritult. Nii said ametliku vastuse oma küsimustele läbi peastaabi kõik suuremad päevalehed nagu Päevaleht ja Õhtuleht (vt Birkan 2008).

Eesti koolides on küll pikk kooliraadiote ja -ajalehtede traditsioon, mis annab meediahuvilistele noortele võimaluse nende esimesteks katsetusteks meediamaastikul, kuid selleks, et mõista kogu meediasüsteemi sõnumite keerukust ning neist sõnumeist saadud informatsiooni kriitiliselt analüüsida ja enda jaoks sellest infotulvast vajaliku info leida, on vaja meediaõpetust. Kooliraadiote ja -ajalehtede puhul on tegemist tunnivälise tegevusega, mis on fokuseeritud meediatekstide loomisele, kuid mitte nende tarbimisele ning analüüsile. Siiski peaks noor inimene enne ise meediateksti loomist mõistma meediat ning seda, kuidas meedia toimib. Seetõttu leian, et on oluline see puudujääk täita huvihariduse võimalusi kasutades.

Nõustun oma töös Tarmu Kurmiga, kes oma magistritöös „*Eesti üldhariduskoolide õpetajate valmidus meedia õpetamiseks läbiva teemana*“ (Kurm 2004) kokkuvõttes märkis ära, et Eesti üldhariduskoolide õpetajad ei ole valmis meedia õpetamiseks. Tõepoolest, õpetajate ettevalmistus ja eesmärgid ainega tegelemiseks on väga erinevad ja kuna ühtne õppematerjal hetkel puudub, siis tuleb kogu materjali kogumise suur töö enamjaolt õpetajatel endil ära teha, võimalusel tehes koostööd kogenenumate kollegidega. „Lisaks sellele, et õpetajate vastustest kumab läbi suutmatuse meediat kriitiliselt analüüsida, väidavad õpetajad ka ise, et nad ei analüüsi ajakirjandust. Õpetajate meediakontaktid ei ole aktiivsed ja kriitilised, mida aga oleks vaja meediapädevuse arendamiseks.“

Õpetajad ei saa kujundada õpilastes meediapädevust, kui neil endal vastavad teadmised ja vajalik käitumisviis puuduvad.“ (Kurm 2004:55) Seetõttu leian, et väga suure töö noorte meediapädevuse arendamiseks saab kooli meediaõpetuse kõrval ära teha ka huvihariduse valdkonnas. Siinkohal toongi ma oma tööga üheks näiteks sellest meediakursuse Noorte Kotkaste organisatsioonis.

1. Meediaõpetus – mis ja miks?

Meedial on väga oluline roll ühiskonnas – vahendada informatsiooni ühiskonnas ja ülejäänud maailmas toimuvatest päevakajalistest sündmustest, siduda erinevad ühiskonna osad omavahel, sealjuures peegeldada auditooriumile selle norme, väärtushoiakuid ja käitumisviise. Seetõttu on väga oluline, et inimesed oskaksid meediat ka kasutada ning selle mõjust ennast mitte ära kasutada lasta.

Meedia- ja kommunikatsioonimaailm ei seisa paigal, vaid areneb üha laiematesse piiridesse. Samamoodi muutub ka noori ümbritsev ning mõjutav meedia- ja kommunikatsioonimaailm, seda asjaosalistelegi märkamatuks, kuid koolidel on siiski oluliselt erinev nägemus sellest, milline on noorte meediamailm ja koolide meediaõpetajad on jätkuvalt kinni veel oma vanades „kommetes“. Siiski võib märgata koolide suhtumises ka muutusi, kõhklevaid samme oma lähenemise ajakohastamiseks. (Ugur 2010) Kui varem toimus meediaõpetuses peamiselt erinevate meediatekstide (uudis, arvamyslugu, reportaaž) kirjutamine ja õpetati pigem traditsioonilist ajakirjandust – trükiajakirjandus, TV ja raadio, siis praegu võib näha tundides ka erinevaid kriitilise lugemise harjutusi, analüüsi ning ka reklaami ja Interneti võimalusi arvestavaid õppematerjale. Siiski leian, et formaalhariduse meediaõpetuse tundide (ning lõimimisel teiste ainetega) kõrval tuleks ära kasutada huvihariduse võimalusi, sest noore inimese arengus on väga oluline roll kooli kõrval ka koolivälistel tegevustel. Kui üldharidus on noorte jaoks pigem igav ja tuim kohustus, nagu mäletan olen kuulnud nii ka koolitusel osalenud noorkotkastelt, siis huvihariduse kaudu on oluliselt lihtsam noortes huvi ja motivatsiooni enese arendamiseks äratada. Sageli näitavad noored just huvihariduses suuremat aktiivsust üles kui üldhariduses (koolis ollakse keskpärased õpilased, kuid huviringides ollakse üks aktiivsemaid ja võetakse oma tegevust tõsisemalt) ja seda arvestades leian, et see on väga mõjuv vahend noortele lähedale jõudmiseks ning neis erinevate valdkondade (nt. meedia ja meediaõpetus) vastu huvi äratada.

Londoni Ülikoolis 2008. aastal läbi viidud CIBER uuringu tulemused näitasid selgelt, et kuigi teabekeskond areneb ja rikastub üha kiiremini, siis olenemata üha arenevatest võimalustest, ei suuda noored inimesed teostada efektiivseid infootsinguid ega hinnata isegi kõige kitsamate kriteeriumite järgi värskelt leitud informatsiooni ja selle väärtust (UCL 2008). Just sellised tulemused tõestavad, et noorte meedia- ja infopädevust on vaja arendada ning seda võimalikult varakult, et nad oskaksid meediat oskuslikult kasutada ning edaspidi meediamastikul enda jaoks olulise informatsiooni hõlpsalt leiaks ja seda ka kriitiliselt analüüsida oskaks.

Meedia taasloob maailmas toimuvatest sündmustest pildi, mis tundub selle tarbijale tõene ja õige. Siinkohal on oluline siiski silmas pidada fakti, et see, mida meedia edastab, on vaid üks paljudest võimalikest tõlgendustest ning igal meediumil võib olla ühest ja samast asjast oluliselt erinev tõlgendus. Selleks, et noor saaks sündmusest täiesti õige ja adekvaatse pildi, peaks ta ise sündmuskohal olema, et ise toimuvat näha, kuulda ja kogeda. Kuna see aga alati võimalik ei ole, siis tuleb noorel rahulduda sellega, mis meedia talle vahendada suudab. Meedia kaudu jõuab küll info tänapäeval väga kiirelt väga suure auditooriumini, kuid selleks, et sündmusest võimalikult adekvaatne pilt saada, tuleb osata leida infot võimalikult erinevatest allikatest ning osata seda ka enda jaoks lahti mõtestada ja analüüsida. Siinkohal tulebki välja vajadus meediaõpetuse järele – kuidas seda vahendatud maailmapilti kriitiliselt vaadelda ning enda jaoks oluline info välja selekteerida? Sealjuures peaks see toimuma nii, et meediaõpetuse eesmärgiks ei saaks meedia puuduste (moraalsete, ideoloogiliste, esteetiliste) esile toomine, vaid nagu D. Buckingham(2003) välja toob – meediaõpetus peaks noori julgustama avastama enda jaoks meedia kompleksust ja mitmekesisust just erineva meelelahutuse ja huvi pakkuvate teemade uurimisel (Buckingham 2003:110).

Meediaõpetuse eesmärgiks on kasvatada noortest teadlikud meediatarbijad, kes on võimelised enda jaoks vajaliku informatsiooni otsima-leidma ning seda analüüsima, interpreteerima või ise meediatekste looma. Meediaõpetus arendab noorte meediapädevust – oskust meediat kasutada, mõista ja kriitiliselt hinnata meedia ja meediasisu erinevaid aspekte ning suhelda erinevates kontekstides (Euroopa Ühenduse Komisjon 2007). Selle määratluse on kinnitanud ka suur enamus Euroopa Ühenduse Komisjoni avalikus arutelus osalejatest ning meediapädevuse eksperdirühma liikmed.

Kogu igapäevaelu aluseks on kommunikatsioon – vältimatu vajadus suhelda ning seda igas eluvaldkonnas. Suheldes edastatakse ja võetakse vastu sõnumeid, saadud sõnumid analüüsitakse ning mõtestatakse enda jaoks lahti ja saadud informatsiooni kasutatakse efektiivselt oma tegevustes. Suhtlemine ja kommunikatsioon võib tunduda tavatarbijale igapäevaelus väga lihtne ja tavaline, kuid selle välispinna all peitub keerukas süsteem, kus meedial on väga suur ja oluline roll mängida. Võin öelda, et meedia on oluliselt mõjutanud ka minu mina-pilti, maailmapilti ja ka väärtushinnanguid ning hoiakuid. Samas ei pruugi noored aga sageli mõista seda, kuivõrd palju meedia nende maailmapilti mõjutab. Samuti ei oska nad hinnata ega eristada seda, kas meediapoolne mõju nende elule on positiivne või negatiivne ning kuidas negatiivset mõju enda elule vähendada. David Buckingham on meediat ning selle mõju kirjeldanud kui ühte suurt tööstust,

mis toodab kasumit ning töökohti, samal ajal pakkudes meile suurema osa informatsiooni maailmas toimuvast ning pakkudes meile ideid, kuvandeid ja representatsioone (nii tõeseid kui ka väljamõeldud), mis tahes-tahtmata kujundavad inimeste vaadet reaalsusele (Buckingham 2003:5). Just selleks, et osata meediast saadud informatsiooni ning erinevaid representatsioone kahtluse alla seada, analüüsida ning leida meediasõnumist just see enda jaoks oluline info, on vaja meediaõpetust ning antud meediapädevuste arendamist.

Tänapäeva infoühiskonnas toimub pidev katkematu areng ning need arengud mõjutavad üha enam ka noori inimesi. Samas ei tohiks infoühikonna arenguga kaasa minnes unustada ka kõige algelisemat ja põhilisemat – vajadust lihtsa tekstilise pädevuse järgi, kirjaoskust. Kui Internet on väga hea ja oluline allikas endale vajaliku informatsiooni leidmiseks, tuleb selle leidmiseks noorel inimesel osata lugeda ja ka kirjutada, et ära kasutada kõiki Interneti võimalusi info kogumiseks (wikid, blogid, kodulehed, teadusartiklid, statistika, digitaalsed arhiivid jne). Üha enam tekib Interneti ja teiste meediumite koostööl meediasõnumite sulandumine ja sisu voolavus erinevate osade vahel (Adams & Burke 2009:199). Adams ja Burke (2009:199) toovad näite - mujal maailmas on selle väga heaks näiteks koostöö filmitööstuse, koomiksiste ja graafiliste novellide kirjutajate ning näiteks videomängutootjate vahel – üks teema või lugu, mis tavaliselt saab alguse koomiksist või graafilisest novellist (korraliku raamatu mõõtu koomiksikogum, milles on kogutud või täiesti uued pildiread. Graafiline romaan lubas pikemaid lugusid ning peenemat kunstnikutööd; mitte segamini ajada koomiksiga), arendatakse edasi filmiks ning seejärel ilmuvad ka samateemalised videomängud (erinevad superkangelaste lood, nagu „Superman“, „Ämblikmees“ jne on alguse saanud koomiksist ning nüüdseks on neist tehtud juba filmid, järgedega, ning videomängud). Eestis võib sarnasest meediumite sisu sulandumisest rääkida populaarse krimisarja „Kelgukoerad“ näitel – sarjal on oma Twitteri ja Facebooki leht ning ka koduleht, kus muuhulgas on ka tegelaste blogi. See tõstab oluliselt nii sarja kui ka telekanali populaarsust ning vaadatavust, olenemata sellest, et blogisissekanded on samamoodi fiktsioon, nagu sari isegi, inimestele meeldib ennast ka väljamõeldud tegelastega kõrvutada ning isegi samastuda. Siinkohal näen ohtu, et see väljamõeldud tegelastega samastumine võib piirid kaotada – inimesed ei pruugi sageli teadvustada endale, et seriaalide puhul on tegemist fiktsiooniga ning neil pole reaalse eluga rohkem pistmist, kui et päevasündmused on sellele ehk mingil määral inspiratsiooni andnud. Seetõttu ongi oluline juba varakult inimeste meediapädevust arendama hakata, et sellist olukorda ei tekiks.

Meediaõpetuse peamiseks ideeks on õpilase individuaalsete meediateadmiste, -oskuste ja hoiakute arendamine ning õpetada noort ennast ümbritseva infoühiskonnaga suhestama ning selles aktiivselt

toimima(Ugur 2010). Seda eesmärgiga neis arendada kriitilist meelt, et suhestada ennast ülejäänud maailmaga ning näha ja mõista inimeste rolle tänapäeva meediasüsteemis.

Eestis on meediaõpetus veel lapsekingades ning arenemisruumi on veel küllalt. Siinkohal tuleks eeskujuks võtta arenenumaid riike ning nende meetodeid ja tulemusi enda jaoks kohaldades luua täisväärtuslik meediaõpetuse programm. Väga heaks eeskujuks võib tuua meie põhjanaabri Soome, kes koos teiste Skandinaavia maadega kuulub nende riikide hulka, keda R.Lemmen oma artiklis „Media Education in European Schools“ nimetab meediaõpetuse pioneerideks ning selle ala juhtideks(Lemmen 2005). Näiteks oli 2004. aasta Soomes pühendatud filmi- ja meediaõpetusele, mis algatas riigis rohkelt arutelusid meediaõpetuse olulisuse kohta ning Soome Haridusministeerium toetas rohkelt erinevaid *workshope*, festivale ning projekte. Need üritused aga andsid edasiseks arenguks palju häid ideid ja projektiideid, mida meediaõpetuse arendamisel kindlasti arvesse ja kasutusele võetakse.

Mitteformaalne haridus annab noorte meediapädevuse arendamiseks palju erinevaid võimalusi – erinevad meediaalased huviringid, meediakursused ning -projektid. Väga paljud noored kuuluvad mitmetesse noorteühendustesse nagu T.O.R.E, 4H, YFU ning erinevad noortekogud ja nende kaudu noortele uusi teadmisi pakkudes saab ära kasutada palju formaalhariduses kasutamata jäävaid ressursse ja võimalusi(õuesõpe, erinevad eksperimendid, seiklusmängud jne). Leian, et mitteformaalne õpe aitab avada väga paljude inimeste potentsiaali, tuues välja teadmised, oskused ja pädevused, mis neil juba on, ning toetades uute oskuste omandamist.

2. Mitteformaalne õpe Eesti haridussüsteemis

Mõistmaks, mida kujutab endast mitteformaalne õppimine, on oluline teada ka selle erinevusi võrreldes formaalse ja informaalse õppimisega, milleks annab liigituse Eesti mitteformaalse hariduse kohta informatsiooni jagav koduleht Mitteformaale.ee (Mitteformaalne 2010a):

Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas ning on õppekavade alusel organiseeritud. Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad. Õpieesmärgid seatakse enamasti väljastpoolt, õppimisprotsessi jälgitakse ja hinnatakse. Formaalõpe on kuni teatud taseme või eani kohustuslik.

Informaalne õpe on õppija seisukohast lähtudes eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides (näiteks perekonnas, töökohas, vabal ajal jne.). Informaalse õppe tulemused ei ole enamasti õppija jaoks koheselt nähtavad.

Mitteformaalne õppimine on see, mis leiab aset väljapool kooli ning on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada. Mitteformaalne õpe võib toimuda väga erinevates keskkondades (näiteks looduses), mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve. Mitteformaalne õpe on samuti eesmärgistatud, kuid vabatahtlik. Läbiviijad võivad olla nii professionaalsed koolitajad kui ka näiteks vabatahtlikud või omaealised.

Selle liigituse järgi pakuvad mitteformaalset õpet kõik noorteorganisatsioonid, kus liikmed organisatsiooni tegevuses osaledes omandavad erinevaid oskusi ning teadmisi. Siia kuuluvad nii huviringid ja -koolid, avatud noortekeskused kui ka noorteühingud ja -seltsid.

Mitteformaalne.ee sõnul kasutavad noortega töötavad inimesed Eestis noorte mitteformaalset õpet just pigem huvihariduse vallas tegutsedes (Mitteformaalne.ee 2001a). Selleks loovad võimalused erinevad avatud noortekeskused, kus mitteformaalse õppimise võimalused on kättesaadavad kõikidele noortele, olenemata nende võimetest, oskustest, senistest teadmistest või rahalistest võimalustest. Ka noorteühingud annavad võimaluse praktiseerida erinevaid mitteformaalse õppe meetodeid ning sealsete liikmete tegutsemist iseloomustab sageli õppimine omaealistelt ning ettevõtmiste vabatahtlik iseloom. Isegi noorte omaalgatuslikud ning registreerimata sõprus- ja õppegrupid kannavad endas jooni mitteformaalsest õppest. Juhul kui antud grupp algatab, kavandab, valmistab ette ning viib läbi, olgu siis iseseisvalt või täiskasvanu abiga, mõne ettevõtmise ning mõistab sealjuures antud kogemuse õppeväärtust, tuleb seda lugeda mitteformaalse

õppe kogemuseks, hoolimata faktist, et neil ei pruugi olla juhendajateks isegi vastava ala asjatundjad(Mitteformaalne 2010b).

Case & Niehoff(1976) on mitteformaalset haridust defineerinud kui kogu teadlikult organiseeritud haridusalane tegevus väljaspool kehtestatud ametlikku formaalhariduse raamistikku, mille eesmärgiks on ideede vahetamine, oskuste arendamine, hoiakute muutmine või mõjutada eesmärkide saavutamiseks vajalike käitumismustreid, et tõsta inimeste heaolu(Case&Niehoff 1976 läbi Rogers 2004:82). Nõustun siinkohal teoreetikutega ning rõhutaksin, et mitteformaalne õpe on oluline igas vanuses ja ka eluvaldkonnas, kuid eriti oluline on see just noortega tegeledes, sest suur osa inimese tulevikku mõjutavaid hoiakuid, väärtuseid ja tõekspidamisi kujuneb välja nooruses ning nende loomisel on noorel inimesel vaja teejuhte ja suunamist, mida mitteformaalne haridus noorele ka pakub. Mitteformaalne noorteharidus on üks elukestvalem õppimisele alusepanemise valdkondi, sest tekitab noortes inimestes motivatsiooni ja arendab oskusi vahendite abil, mis muudavad õppimise nende jaoks atraktiivseks.

Praeguse formaalse hariduse maastikul, kus ainekursuste mahud on suured ning koolipäevad ka põhikoolis sageli 6-8h pikad, on õppijatel ja ka õpetajatel üha raskem tulla toime kõikide individuaalsete ja sotsiaalsete vajaduste ning nõudmistega. Leian, et suured klassikoosseisud ning õpetajate suur töö- ning õpilaste suur õppekoormus paneb piirangud sellele, kui palju jõuab õpetaja õpilasele personaalselt tähelepanu pöörata, mistõttu jääb õppijatel sageli osa saadud informatsioonist selgusetuks või omandamata. Siinkohal tulebki mängu mitteformaalne haridus, kus õppimine on paindlik, õppijakeskne ja sotsiaalne, rõhutades pigem õppimist kui protsessi, mitte olemasolevaid teadmisi, mida edasi antakse. Mitteformaalse hariduse võimaluste kasutajad on mitmelgi moel kasu saanud – nad on omandanud formaalhariduses vajalikud kvalifitseeritud teadmised ning on sealjuures arendanud neid mitteformaalse hariduse võimalusi kasutades, osates neid teadmisi kasutada erinevates sotsiaalsetes olukordades ning saanud võimaluse oma teadmisi ka reaalses elus, osana õppeprotsessist, rakendada.

2004. aasta algul anti välja ühine töödokument Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu poolt, milles esitatakse ühine seisukoht noorsoo hariduse, koolituse ja õppimise kohta, mis moodustavad lahutamatu osa vabatahtlikust ja kodanikuühiskonna tegevusest. See dokument tõi välja järgnevad mitteformaalsele õppele iseloomulikud tunnused, mis on ka antud tööga tugevalt seotud(Euroopa Liidu Nõukogu 2004:6):

- ♣ õppimist korraldatakse vabatahtlikult ja sageli iseseisvalt, toetudes osalejate endi huvile õppida;
- ♣ tihe seos noorte püüdluste ja huvidega, kasutades osalevat ja õppijakeksket läheneist toetavad keskkonnas;
- ♣ hinnatakse õppimise kui kollektiivse protsessi kvaliteeti, hindamata isiklike saavutuste tasandeid ja aktsepteerides vigadest õppimise väärtust;
- ♣ õppetegevust valmistatakse ette ja rakendatakse professionaalselt, sõltumata tegevust juhtivast ja hõlbustavast alusest, st kaasates ka vabatahtlikke töötajaid;

Just vabatahtlik töö on Eesti mitteformaalses hariduses edasiviiv jõud, paljud noorteorganisatsioonid toimivad puhtalt vabatahtlike töö alusel ning palgalisi töötajaid on sellistes organisatsioonides vähe. Ka Noored Kotkad on vabatahtlik organisatsioon, kus organisatsiooni üldist tegevust koordineerib Kaitseliidu Peastaabist peavanem ning malevasisest tööd koordineerib Kaitseliidu palgaline maleva noorteinstruktor. Malevapealik ning rühmapealikud on vabatahtlikud kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, lapsevanemad või õpetajad ja ka üritusi viivad läbi vabatahtlikud, kes annavad oma panuse aidates üritust korralduslikult läbi viia aga ka oma teadmisi edasi andes. Õppetegevus sellistes organisatsioonides käib sageli koolitaja ja koolitavate koostöö tulemusel, kus koolituse rõhk ei ole mitte ainult teadmiste edasi andmine, vaid nende rakendamine ka erinevates praktilistes ülesannetes ning tehtud töö analüüsimine ning nõ enda vigadest õppimine. Selline õppemeetod on väga mitmekesine ning annab edasiseks eluks vajalikke oskusi ja teadmisi ning ka oskuse neid teadmisi oskustega koos kasutada.

3. Kaitseliit – organisatsiooni tutvustus

Kaitseliit on 1918. aasta 11. novembril omakaitseorganisatsioonina loodud Kaitseliidu õigusjärglane, mis taasloodi 17. veebruaril 1990. aastal Järvakandis. Tegemist on Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutseva sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdava ja sõjaväeliste harjutustega tegeleva vabatahtliku riigikaitseorganisatsiooniga.

Kaitseliit jaguneb 15 malevaks (Alutaguse, Harju, Järva, Rapla, Jõgeva, Lääne, Pärnumaa, Põlva, Saaremaa, Sakala, Tallinna, Tartu, Võrumaa, Valgamaa ja Viru malev), mille vastutusala kattub suures osas Eesti maakondade piiridega. Kaitseliitu kuulub 12 000 liiget ning koos erioorganisatsioonide Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidus tegev üle 19 000 vabatahtliku. Kaitseliidu erioorganisatsioonid arendavad vabatahtlike kaudu elanikkonna riigikaitse kasvatustööd ning isamaalisuse ja kaitsetahe propageerimist. Noored Kotkad ja Kodutütred pakuvad vabatahtlikkust tähtsustades ja hinnates noortele parimaid arengu- ja tegutsemisvõimalusi Eestit väärtustava kasvatustöö kaudu. Naiskodukaitse osaleb Kaitseliidu ülesannete täitmisel ja tegevuste toetamises.

Kaitseliidu liikmeskonda kuuluvad lojaalsed Eesti Vabariigi kodanikud, kes tahavad ja suudavad vabatahtlikult, tasu saamata töötada riigi sisekorra kaitsele ning turvatunde parandamisel. Vastavalt Kaitseliidu seadusele tehakse aktiivset koostööd politsei, kohalike omavalitsuste, piirivalve, päästeameti ja tuletõrjega, olles toetav jõud riigi korrakaitse- ja päästeorganitele. Aktiivsed ja kohusetundlikud kaitseliitlased on osalenud toetava jõuna politseioperatsioonides, taganud korda massiüritustel, osalenud loodusõnnetuste likvideerimisel ning ka kadunud inimeste otsingutel.

4. Noored Kotkad – organisatsiooni tutvustus

Kaitseliidu erioorganisatsioon Noored Kotkad on avalik-õiguslik juriidilise isiku struktuuriüksusena tegutsev vabatahtlik skautlik poiste organisatsioon, mille tegevuse eesmärk on isamaalises vaimus kasvatada noori vaimselt ja kehaliselt terveiks Eesti kodanikeks. („Noored Kotkad“ põhikiri)

Organisatsiooni tegevus põhineb järgnevatel dokumentidel – „Noorte Kotkaste põhikiri ja kodukord“, „Noorte Kotkaste järgu- ja erikatsed“, „Kaitseliidu erioorganisatsioonide – Kodutütred ja Noored Kotkad – arengukava aastateks 2008-2013“, „Kaitseliidu ülema aastakäsk“. (Noored Kotkad 2011c)

Noorte Kotkaste organisatsiooni missiooniks on vabatahtlikust tähtsustades ja hinnates pakkuda noortele parimaid arengu- ja tegutsemisvõimalusi läbi Eestit väärtustava kasvatustöö. Noorte Kotkaste tegevus tasandid jagunevad nelja alakategooriasse - üleriigilised laagrid-võistlused; malevatasandilised laagrid-võistlused; rühmatasand; salgatasand. (Noored Kotkad 2011a,b)

Noorte Kotkaste liikmeks võivad astuda kõik Eesti noored alates kaheksandast eluaastast, kes tunnustavad ja järgivad noorkotkaste seaduseid. Noorte Kotkaste liikme vanuseline ülempiir on 18.aastat. Alates 15.eluaastast võib Noorte Kotkaste organisatsiooni liige astuda Kaitseliidu noorliikmeks. Vanuse ja tegevuse järgi jagunevad noorkotkad järgnevalt: 8-11aastased – noorhaukad; 12-16aastased – noorkotkad; alates 16aastased – kotkad.

Noorte Kotkaste liikmeskonda kuuluvad peale liikmete ka juhid ja au- ning toetajaliikmed. Juhid on organisatsiooni liikmeid juhendavad üle 18.aastased või vanemad Eesti Vabariigi kodanikud. Erand juhtudel võivad organisatsiooni liikmete hulgast kujunenud juhid olla ka nooremad. Juhid jagunevad viite kategooriasse: salgapealikud ja nende abid; rühmapealikud ja nende abid; malevkonnapealikud ja nende abid; malevapealikud ja nende abid; peavanem ja tema abid. (Valgamaa. Kaitseliit 2011).

4.1 Koolitused Noorte Kotkaste organisatsioonis

Noorte areng organisatsioonis on üles ehitatud järgu- ja erikatsetele, mida noorkotkastel organisatsioonis liikmena läbida tuleb.

- ♣ Järgu- ja erikatsete õpetamine ja sooritamine noorkotkastele – korraldatud peamiselt rühma ja salga tasandil
- ♣ Salga- ja rühmapealike koolitus – korraldatud maleva tasandil
- ♣ Juhtide koolitus ja täiendõpe – Noorte Kotkaste keskjuhatuse tasandil

Järgukatsed jagunevad kaheks:

- ♣ Noorhaugaste katsed – Pesapoeg, Haukapoeg ja Noorhaugas
- ♣ Noorkotkaste katsed – Pesakotkas, Kotkapoeg ja Noorkotkas

Erikatsetest on igal noorkotkal võimalik valida 69 erineva katse vahel, millest 10 (meedik, päästja, kodumaatundja, looduskaitaja, arvutikasutaja, kokk, pioneer, ujuja, rändur-teejuht, sidemees) on kohustuslikud ning ülejäänud (laagrikorraldaja, laskur, suusataja, ajaloolane jne) valikulised.

Iga rühm korraldab iseseisvalt keskmiselt kord nädalas koonduse, et õppida ja korrata erinevaid järgu- ja erikatsete teemasid ning toimub ka muu kasvatuslik ja hariv tegevus vastavalt rühmapealiku äranägemisele.

Täiskasvanud noortejuhtidele ja rühmapealikele toimub kaks korda aastas õppepäev pärast maleva palgaliste noorteinstruktorite õppepäevi (noorteinstruktorite õppepäeval jagatakse uut infot, mida hiljem noortejuhtidele õppepäevadel edastada). Lisaks sellele toimub uutele Noorte Kotkaste salga- ja rühmajuhtidele kaks korda aastas vabatahtlike noortejuhtide kursus ning Kaitseliidu Koolis toimuvad mitteformaalsed koolitused nagu juhtimiskoolitus, instruktorikoolitus jne.

4.2 Teavitustöö Noorte Kotkaste Järva Malevas

Teavituspealiku ja maleva teavitustöö aluseks on „Noorte Kotkaste Järva maleva teavituspealiku ametijuhend“ (2010), mis sätestab vabatahtliku teavituspealiku õigusliku seisundi, tema õigused ja kohustused, ametisse kinnitamise ja ametist vabastamise ning tööülesanded.

Teavituspealiku ülesandeks on korraldada ja nõustada Noorte Kotkaste Järva Maleva suhtlemist avalikkusega ning aidata kaasa maleva maine kujundusele. Teavituspealik osaleb värbamisstrateegiate väljatöötamisel, koostööpartnerite ning omavalitsustega koostööside arendamisel ning vastutab maleva ürituste kajastamise, fotografeermise ning kroonikasse talletamise eest.

Ühtlasti tegeleb maleva teavituspealik igasuguse meediasuhete alase tegevusega ning täidab teisi temale Noorte Kotkaste maleva pealiku poolt antud ametiülesandeid. Just nende ülesannete alla

käib ka siintoodud õppekomplekt ning ka maleva pealiku, noorteinstruktori ja vabatahtlike noortejuhtide nõustamine nii meediaga suhtlemisel kui ka kirjutamiseks oma allüksuste tegevusest ülevaateid Kaitseliidu ajakirjas „Kaitse Kodu“. Kogu meediaga suhtlemine (v.a. „Kaitse Kodu“ ajakirjanikega suhtlemine) toimub malevas läbi teavituspealiku – kui ajakirjanik tuleb Noorte Kotkaste üritusele, teavitab ta sellest nii temale eelinfo edastanud maleva teavituspealikku kui ka Noorte Kotkaste malevapealikku. Kuna Kaitseliidus on kehtestatud teavitusskeem, siis sellest informeerib teavituspealik ka kohale tulnud ajakirjanikku ning tutvustab talle ka intervjuu võtmise tingimusi, sest Noorte Kotkaste organisatsiooni liikmed on kõik alaealised, mistõttu Eesti Ajakirjanduseetika koodeksi järgi ning kaitsmaks noorkotkaid endid ja vajadusel ka organisatsiooni mainet, ei tohi nendelt intervjuud võtta ilma täiskasvanud esindaja loata. Juhul, kui üritusel, kus ajakirjanik soovib ka noorkotkaga intervjuud teha, ei ole mingil põhjusel kohal teavituspealikku, võib vastava nõusoleku anda (eelnevalt teavituspealikku sellest informeerides) ka noorteinstruktor, malevapealik või rühmapealik.

5. Meediakoolitus Noorte Kotkaste Järva Malevas

5.1. Õpikomplekti loomine

Antud koolitus on pilootprojekt edasiseks meediaõpetuse alaseks tööks Noorte Kotkaste Järva Malevas ning selle edu korral laiendada õpet ka terve Noorte Kotkaste organisatsiooni tegevusse. Meediakoolitust Noorte Kotkaste Järva Maleva jaoks kokku pannes püüdsin luua ülevaatlikku ja samas praktilisi oskusi nõudvat õpikomplekti, mis ühepäevase koolitusena suudaks noortes tekitada huvi meediaõpetuse vastu ning äratada motivatsiooni antud teemadel ka iseseisvalt informatsiooni otsima. Õpikomplekti luues püüdsin ühte koolituspäeva mahutada võimalikult suure ülevaate meediast üldiselt, samas praktiliste ülesannetega noori erinevatete küsimustele tähelepanu pöörama pannes, püüdes õpetades olla pigem juhendaja ja suunaja kui teadmiste otsene edasiandja. Testkoolitusel osales 15 noorkotkast ning omal soovil ka 4 kodutütart Noorte Kotkaste Särevere, Türi, Oisu ja Paide rühmadest. 19st osalejast üheksa oli 12aastased, kolm 13aastased ja seitse 14aastased.

Koolitus koosnes kuuest eraldi õppetunnist:

- 1.Sissejuhatus meediasse – mis on meedia? Uue meedia tulek ajakirjandusse
- 2.Ajakirjanduseetika
- 3.Uudis
- 4.Meediateksti fookus ja tasakaalustatus
- 5.Mina ja Internet
- 6.Suhtlemine ajakirjandusega

Antud teemad said koolituse õppematerjaliks valitud eesmärgiga esmalt tutvustada noorkotkastele lühidalt seda, mis on meedia ja tuua nendeni ka esmased mõisted teemal meedia(meedium, avalik-õiguslik, kommerts jne). Seejärel samm-sammult liigun oma õpikomplektis läbi erinevate teemade, et tutvustada ajakirjaniku töö piiranguid ja kohustusi läbi Eesti ajakirjanduseetika koodeksi; seda, kuidas sünnib uudis ehk peamine ajakirjandusžanr, millega Noorte Kotkaste tegemisi kajastatakse; meediateksti fookus ja tasakaalustatus, et noorkotkas õpiks jälgima ajakirjanduslikke tekste lugedes ka nende tasakaalustatust ning oskaks hoiduda tasakaalustamata uudise põhjal järelduste tegemisest; Interneti ohtudest ning sellest, kuidas ennast efektiivselt erinevate probleemide tekkimise eest Internetis kaitsta; kuidas suhelda ajakirjanikuga ning esindada nii ennast kui ka organisatsiooni korrektselt.

5.2. Õpikomplekti ja koolituspäeva loomise põhimõtted

Õppekomplekti loomisel võtsin aluseks Tartu Ülikoolis 2010. aastal kursusel „Meediaõpetus põhikoolis“ saadud teadmised ning kogemused, püüdes seostada neid varasematest Noorte Kotkaste laagritest saadud kogemustega (kuidas noorte tähelepanu köita, kuidas kiiremini ja efektiivsemalt teadmisi edasi anda ning neid rakendada). Antud koolitust luues püüdsin silmas pidada seda, et saadud teoreetilised teadmised saaksid ka kohe praktilist kasutust ning seeläbi ei muutuks õppimine kui tegevus noorkotkaste jaoks igavaks. Sealjuures oli oluline osa ka õppetundide järjekorral – keerulisemad ning teooriamahukamad õppetunnid päeva alguses ning kergemad ja rohkem praktilisi ülesandeid ning arutlusi pakkuvad päeva teises pooles.

Kursuse õppekomplekt on loodud kriitilise meediakasvatuse põhimõtetele – selleks, et mõista ja osata analüüsida meediateksti, tuleb teada, kust see tekst tuleb (meediasüsteemi ja meediamajanduse makroprotsesside tunnetamine). Kriitilise meediakasvatuse puhul on oluline meediat tarbides ning analüüsides olla uurival hoiakul – uute teadmiste loomine õppeprotsessi käigus ei eelda, et õpetaja oleks alati targem.

Kriitiline meediakasvatus on (Ugur 2010):

- ♣ Ei räägi niivõrd uudise kirjutamisest, vaid meetoditest, ehk kuidas uudise kohta midagi teada saada. Eesmärgiks kasvatada inimest, kes suudab teavet hinnata ja oma otsustuste põhjal aktiivselt tegutseda.
- ♣ Kriitilisus ei ole mahategemine ega alavääristamine, vaid uuriv hoiak (meedia) kultuuri suhtes ning suutlikkus näha valitsevate tõekspidamiste ja stereotüüpide „taha“
- ♣ Kriitilisus on analüütilisus, uudishimu, julgus küsida, tõetruudus (sh tõe otsimine) ning ühiskonnateadlikkus

Samuti püüdsin õppekomplekti seostada ka osaliselt Bloomi taksonoomiaga (teadmine, mõistmine, rakendamine, analüüs, süntees, hindamine) – teoreetilisest materjalist saadud uued teadmised tuleb enda jaoks seostada, osata neid rakendada ning saadud tulemusi analüüsida, analüüsides samal ajal ka saadud teadmisi. Iga õppetunni juures sõnastasin ma tunni eesmärgid ning tulemused, tundi analüüsides püüdsin vastata küsimusele: kas eesmärgid said täidetud ning kas tulemused vastavad ka sõnastatud tulemustega? Tagaside õpilastelt oli kaheosaline – vestlusring kohe pärast koolituse lõppu ning nädal hiljem uus vestlusring, et näha, kas koolitusest on veel midagi meeles ning kas ülesandeid uuesti täites saavad nad samad tulemused.

5.3. Koolituspäeva kava

Järva noorkotkaste meediakoolitus

09. märts 2011

Türi Gümnaasium

AJAKAVA:

9:30-10:00	Koolitusel osalejate saabumine ja registreerimine
10:00-10:45	Sissejuhatus meediasse
11:00-12:00	Ajakirjanduseetika
12:15-13:00	Uudis (ülesehitus, uudisväärtuse kriteeriumid, allikas)
13:30-14:30	LÕUNA
15:00-15:45	Meediateksti sõnum ja tasakaalustatus
16:00-16:45	Mina ja Internet
17:00-18:30	Suhtlemine ajakirjandusega (+rollimängud)
18:45-19:45	Kokkuvõtete tegemine, tagasiside, koolituse lõpetamine

5.3. Koolituse kulg

Antud peatüki eesmärgiks on samm-samult tutvustada koolituse kulgu. Iga tunni kohta tehtud hinnangud on puhtalt minu enda tähelepanekud ja arvamus, sealjuures on arvesse võetud ka kohal olnud maleva noorteinstruktori, nooremseersant Urmas Piigerti ning Oisu noorkotkaste rühmapealiku kapral Jaanus Luugi märkuseid.

▲ Sissejuhatus meediasse – mis on meedia? Uue Meedia tulek ajakirjandusse

Tunni evokatsioonifaasis täideti ühist TTS-tabelit teemal „Meedia“, mis noored teemasse sisse tõi ning tähelepanu koondas. Kui lahter „Tean“ täitus kiirelt erinevate märksõnadega, siis lahter „Tahan teada“ jäi võrdlemisi kesiseks ja üldsõnaliseks, hoolimata minu kui koolitaja suunavatest küsimustest („Mida tahaksid teada ajakirjanduse/raadio/jne kohta?“). Tabeli viimane lahter täideti koolituse lõpus.

Saadud tulemused TTS-tabelis:

Tean	Tahan teada	Sain teada
<ul style="list-style-type: none"> • Ajakirjandus – ajalehed ja ajakirjad • Poliitika, majandus, sport • Televisioon • Raadio(Kuma, Elmar, Skyplus) • Internett, blogid, ajalehtede kodulehed • ajakirjanikud, reporterid, toimetajad • mis mujal maailmas toimub 	<ul style="list-style-type: none"> • Mis on uudis? • Mis on meedia? • Kuidas uudist kirjutatakse? • Kuidas ajakirjanikuga suhelda? 	<ul style="list-style-type: none"> • Alaealisi ilma vastutava isiku loata intervjuuerida ei tohi • uudise ülesehitus = pealkiri, juhtlõik, sündmus A, sündmus B, taustinfo • uudisväärtus – konflikt, prominentsus, värskus • intervjuust võib keelduda • vastamise strateegiad – rünnak, lobisemine, müür • ajakirjaniku kohustused ja piirangud, eetikakoodeks • meedia – teadmised ja meelega • uudisloo tasakaalustatud – kas kõik said sõna? • Internetis liiga palju infot ei anna! Võõraid sõbraks ei lisa • Uus Meedia – blogid, wikipedia, ajalehed Internetis

TTS-tabelile järgnenud üldine 20minutiline lühiloengu osa sellest, mis on meedia ja millised on erinevad meediumid möödus kiirelt, andes noorkotkastele ülevaate sellest, mis on meedia ning mis on meediumid, algeline meediumite liigitus ning Uue Meedia ja Interneti võimalused ning mõjud ajakirjandusele üldiselt. Selle osa ajal oli märgata noortes rahutust, sest teoreetiline osa meenutas neile pigem koolitundi. Seetõttu pidin oma ettevalmistatud materjali juures improviseerima ning jooksvalt iga teema juurde päevakohaseid näiteid tooma, mis tähelepanu taas tunnile koondas. Samuti mõjus tähelepanu koondavalt ka teadmine, et teoreetilise loengu lõpus toimub arutelu ja kordamisküsimustele vastamine. Just viimane oli tunni kõige efektiivsem ja aktiivsem osa, eriti kuna lisatud oli mänguline osa – kõik osalejad seisid püsti ning iga õige vastuse andja võis oma kohale istuda. Vastuse puudumisel läks vastamise kord edasi ning vastata sai alles järgmisel ringil.

Kordamisküsimused, millele noortel tuli vastata:

1. Mis on meedia? Mis on meedium? Mis on Uus Meedia?
2. Nimeta erinevaid meediume, too näiteid Eestist ja välismaalt. Kas oskad neid ka millegi alusel liigitada?
(nimeta avalik-õiguslikke raadiojaamu ja telekanaleid, mis on tabloidi ja kvaliteetajalehe vahe, jne)
3. Millised muutused on toonud(trüki-)ajakirjandusse Internet?

Neile küsimustele ning nende modifikatsioonidele vastamisega tõusis aktiivsus klassis kiirelt – igaüks tahtis olla esimene või vähemalt esimeste seas, kes istuma saavad ning mitte jääda viimaseks, sealjuures püüti kaaslast pigem aidata kui teda „rajalt maha“ tõmmata.

✧ **Ajakirjanduseetika**

Evokatsioonifaasis tutvusid noorkotkad Eesti Ajakirjanduse Eetikakoodeksiga(5min) ning paaristööna koostasid 15 minuti jooksul tabeli ajakirjaniku töö kohustustest ning piirangutest. Tabeli mõlemasse tulpa tuli saada vähemalt 10 märksõna, sest tunni lõpus koostati kogu grupi ühine kokkuvõtlik tabel, kuhu iga paar pidi esitama vähemalt 2 tunnust ning need ei tohtinud teiste paaride vastuseid korrata.

Järgnevalt läks töö edasi koolitusele kaasa võetud ajalehtedega – iga noorkotkas pidi koolitusele kaasa võtma eelmise päeva Postimehe ja Õhtulehe(08.04.2011). Paaristööna tuli 20 minuti jooksul antud ajalehtedest leida eetikakoodeksi vastu eksimisi. Kuna koolituse ajal oli väga aktuaalne Andrus Veerpalu dopinguskandaal, siis oli noortel eksimusi mõnevõrra lihtsam leida(Ajakirjanduse eetikakoodeks: 4.2. konflikti sisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled;

5.1. kui kellegi kohta avaldatakse tõsiseid süüdistusi, tuleks talle võimaluse korral pakkuda kommentaari võimalust samas numbris või saates). Noortel tekkis ülesande püstituse kohta kohati küll küsimusi(kas mõlemast lehest peab otsima, mida me täpsemalt otsima peame ja kui palju näiteid leidma peab?), kuid suunavate küsimuste vastu esitamisel mõistsid nad oma tööülesannet ning jätkasid tööd ajalehtedega. Ülesande lahendamise skeemid olid paariti erinevad – mõni paar otsis koos ühest lehest korruga rikkumisi, samas enamus paare otsustas selle kasuks, et üks otsis ühest lehest, teine teisest lehest ning ühise arutelu käigus hinnati, kas tegemist on eksimusega või mitte.

Tunni lõpetas paaritööde tulemuste esitamine – iga paar nimetas ajakirjanikutöö 2 kohustust ja piirangut ning sealjuures tõi välja oma leitud näited eetikakoodeksi rikkumise vastu. Kui 9 paari peale sai kohustuste-piirangute tabel sisukas ning vastused ei kordunud, siis ajalehenäited kippusid alates 4. paarist siiski korduma. Siiski oli üllatav, et näiteid toodi näiteks ka reklaami puudutavatest punktidest(Ajakirjanduse eetikakoodeks: 6.1 Reklaam ja suhtekorraldusmaterjal olgu auditooriumi jaoks selgelt eristatud ajakirjanduslikust tekstist/pildist), mis mul endal ülesannet kokku pannes ehk veidi kahe silma vahele oli jäänud. Samuti tekkis noortel probleeme Postimehest eetikakoodeksi rikkumiste leidmisega, mis oli küll võrdlemisi ootuspärane, kuid tundus justkui oleks noored liiga kergelt Postimehe puhul alla andnud.

▲ Uudis

Tundi alustasin 20-minutilise teoreetilise loenguga uudise ülesehitusest ning uudisväärtuse kriteeriumitest. Uudisväärtuse kriteeriumitest rääkides tuli iga kriteeriumi juures ka päevakajaline näide tuua(nt. A.Veerpalu dopinguskandaal: üheaegselt päevakajaline, konfliktne, prominentne ning värske; mõjukus – riigikogu vahetumine ja lahkuva Valitsuse hüvitised: tegemist on maksumaksja rahaga, mida lahkujatele makstakse). Uudise ülesehituse puhul näitasin näitlikustamiseks ühte artiklit, kus kõik uudise ülesehituse osad selgelt välja toodud on.

Teoreetilise ülevaate järel said noorkotkad ülesande 15 minuti jooksul ise lühiuudis kirjutada. Selleks olin koolitajana valmistanud ette sündmuse kirjelduse – mis juhtus, kus juhtus, kellega juhtus ning kes on allikateks, kellelt lisainfot küsida. Noorte ülesandeks oli saadud informatsiooni põhjal küsitleda erinevaid allikaid(õpetaja vastab kõigile küsimustele). Oluline oli koguda võimalikult täpne info(vajadusel näiteks nimede õigekirja paluda täpsustada) ja selle põhjal kirjutada lühiuudis. Tunni lõpus said julgemad esitada oma versiooni ning seejärel esitasin oma versiooni, et noorkotkad saaksid enda tööd sellega võrrelda ning analüüsida, kas nende töös jäi midagi puudu või oli üleliia.

Teoreetilist materjali esitades püüdsin panna noorkotkaid minuga koos mõtlema – iga uudisväärtuse kriteeriumi juures palusin neil näiteid tuua ning allikate liigituse all samuti(nt. nimeta 3 kirjalikku allikat). See hoidis grupi pidevalt huvitatuna ning pidurdas rahutuse tekkimist. Samas tekkis segadusi uudise kirjutamisega – kuigi olin detailselt esitanud nii sündmuse kirjelduse kui ka „allikad“, kellelt lisainfot küsida, jäi küsimusi siiski väheks ning nii mõnigi loo seisukohast oluline küsimus küsitamata. Samuti ei osanud nad oma küsimusi korralikult adresseerida(nt. küsimus varastatud summa kohta – kellelt küsid: kas politseinikult või varguse ohvrilt?). Siiski õnnestus neil vähesest infost hoolimata kirjutada kokku võrdlemisi sisukad lood. Suurimaks üllatajaks oli koolituse kõige noorem osaleja(värskest 12a saanud Joonas), kes küsis kõige rohkem küsimusi ning kirjutas väga hea ülesehitusega loo, mis vaid väheste detailide puudumisega erines minu esitatud loost.

♣ **Meediateksti sõnum ja tasakaalustatus**

Tund algas taas lühikese teoreetilise ülevaatega sellest, mis on meediasõnum ning milline on tasakaalustatud uudislugu. Esitatud teoreetiline materjal oli aluseks järgnevale praktilise ülesandele, kus paaritööna tuli analüüsida mõlema ajalehe ühe ja sama teema(A.Veerpalu dopinguskandaal) lugusid, et leida „musti auke“ lugude tasakaalustuses – kas kõik osapooled saavad sõna, kas üks osapooltest saab rohkem või vähem sõna. Samuti tuli neil sõnastada mõlema loo meediasõnum. Kokkuvõtteid tehes sai iga paar oma tulemuste esitamiseks ning põhjendamiseks 2 minutit. Selle aja jooksul tõid nad välja, kas lugu on tasakaalustatud või kallutatud(kelle poole?), kes loos sõna said ning mis on antud loo põhisõnumiks.

Kui iseseisev töö paarides edenes noortel väga aktiivsete aruteludega ja omavahelise aruteluga, siis tunni lõppu planeeritud paaride tulemuste esitamine venis liiga pikaks ning pigem üksteise vastuseid kordavaks, kui uut infot edastavaks. Seetõttu leian, et paaritööde esitamine tuleks muuta ühiseks aruteluks antud küsimuste alusel. Sel moel on küll võimalus kõigil tulemuste esitamises ning kokkuvõtete tegemises kaasa rääkida, kuid ei muutu üksteise vastuseid kordavaks ettekannete ahelaks.

♣ **Mina ja Internet**

Tunni alguses täideti 2 tabelit, kus määratleti noorkotkaste aktiivsus suhtlusvõrgustikes ning see, kas nad teevad teadlikke valikuid oma sõbralisti koostades:

Suhtlusportaali nimetus	Olen kasutaja
Orkut.com	12
Rate.ee	4
Facebook	16
Twitter	0
Muu suhtlusportaal või -kanal (MSN, blogi, vms)	15(kõik MSNi kontot, kellest 7 omab ka Skype-i kontot)

Tabel 1. Noorkotkaste aktiivsus suhtlusvõrgustikes

	Võtan vastu	Ei võta vastu
Võtan vastu/lisan „sõbralisti” võõraid	14	4(ühel noorkotkal ei ole üheski suhtlusportaalis kasutajakontot ega oma ka MSNi ega Skype'i kontot)
Võtan vastu/lisan „sõbralisti” välismaalasi	7(tõid põhjenduse, et võtavad vastu aga küsivad üle kes või miks neid lisas)	11

Tabel 2. Noorkotkaste käitumine „sõbralisti“ loomisel

Antud tabelite põhjal julgen oletada, et noorkotkad vanuses 12-14 on aktiivsed Interneti suhtlusvõrgustike kasutajad ning väga algelisel tasemel oskavad ennast ja oma identiteeti ka kaitsta, mitte lubades võõraid ja välismaalasi oma sõbralisti ning vältides ka nendega edasist suhtlemist. Edasine arutelu tõi välja, et väga paljud on siiski avaldanud Interneti keskkondades oma telefoninumbreid ning oma kasutajanimedid ja paroolid on nad lähemate sõpradega siiski jaganud („No aga me oleme ju parimad sõbrannad, muidugi ma annan talle oma reidi parooli, kui ma ise kuskil ära olen ja tahan, et ta mu kirju kontrolliks“ - Triin-Svea). Samas mõistsid nad, et infot, mida nad välismaailmale enda kohta läbi suhtlusvõrgustike jagavad, võib väga kergelt nende vastu kasutada. Tunni käigus tõid noored elulisi näiteid näiteks oma koolist, kus klassiõed olid klassikaaslastele rate.ee keskkonda libakonto loonud ning sealt siis erinevatele inimestele ropu sisuga kirju saatnud. Selliste näidete puhul arutasime ühiselt läbi, miks selline käitumine vale on ning milliseid tagajärgi see endaga kaasa toob, lisaks juba tekkinud tagajärgedele. Noorkotkad olid väga aktiivsed arutelus osalema ning oskasid tuua näiteid isegi sellistest situatsioonidest, mis meedias kajastust on leidnud. Tunni lõpus näitasin noortele ka kasulikke Interneti lehekülgi selle kohta, kuidas Internetis turvaliselt liigelda ning millede seast kõige õpetlikumaks ja kasulikumaks hindasid noorkotkad lehekülge <http://lapsnetis.eesti.ee>, mille plussiks tõid noored välja selle, et on palju videomaterjali ning viited teistele samateemalistele lehekülgedele.

♣ **Suhtlemine ajakirjandusega**

Teoreetilise materjali juures tutvustasin noortele millal ajakirjanik üldse tohib nendega intervjuud teha, paludes neil meelde tuletada Eesti Ajakirjanduse Eetikakoodeksi punkti 3.6(Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul./---/) ning tutvustades, kes on need inimesed, kes Noorte Kotkaste Järva Maleva üritustel on nende eest vastutavad täiskasvanud(kui on rühmaüritus, siis rühmaülem; kui on maleva laager, siis laagriüle; kui üritusel on olemas maleva teavituspealik, siis vastutab igasuguse pressiga suhtlemise eest tema).

Samuti tutvustasin noortele erinevaid intervjuule vastamise strateegiatest(müüri ehitamine, rünnak, lobisemine, segastrateegia) ning iga strateega puhul sai läbi tehtud ka lühike rollimäng, et erinevaid vastamise võimalusi läbi proovida ning igäüks leiaks endale sobiva strateegia. Kõige populaarsemaks said noorte seas siiski kommentaarist keeldumine ning müüri ehitamine, et võimalikult vähe ajakirjanikuga tegemist teha. Ka nädal hiljem koostatud noorte tagasisidest selgus, et parema meelega nad siiski kommentaare ja intervjuusid ajakirjandusele ei anna ning tunnevad ennast ebakindlalt, kui nad selles olukorras peavad olema. Samas mõistavad nad, et neil on alati võimalus intervjuust keelduda ning võivad pöörduda vajadusel vastutava täiskasvanu poole abi saamiseks.

5.4. Hinnang koolituspäevale ning õppekomplektis seatud eesmärkidele

Käesoleva peatüki eesmärk on analüüsida õpilaste tagasiside ja loodud õpikomplekti põhjal kuivõrd efektiivne koolitus oli, kas saavutasin koolituse eel püstitatud eesmärgid ning kas koolitus arendas noortes meediatarbimisega seotud oskuseid ja lõi uusi harjumusi. Tagaside õpilastelt oli kaheosaline – vestlusring kohe pärast koolituse lõppu ning nädal hiljem uus vestlusring, et näha, kas koolitusest on veel midagi meeles ning kas ülesandeid uuesti täites saavad nad samad tulemused. Mõlemad tagasiside vestlused lindistasin ka diktofoniga, kuid failide importimisel diktofonist arvutisse tekkinud tarkvarahäire kustutas kõik helifailid ning seetõttu pidin oma analüüsis toetuma vaid vestluse jooksul ja diktofoni esimesel kuulamisel tehtud märkmetele. Analüüs põhineb nii noorkotkaste kui täiskasvanud juhtide vestlusringis välja toodud arvamusalaldustel koolituspäeva erinevate osade kohta, kus nad toovad välja kõigi tundide miinused ja plussid. Oma analüüsis lahkan ma igat õppetundi eraldi, arutledes selle üle, kas püstitatud tunnieesmärk sai täidetud ning kas õpikomplekti materjal õigustas ennast.

▲ Sissejuhatus meediasse – mis on meedia? Uue Meedia tulek ajakirjandusse

45-minutilise tunni eesmärgiks on anda noorkotkastele ülevaade sellest, mis on meedia, millised on tema ülesanded ühiskonnas ning millised on erinevad meediumid, millistel põhimõtetel need toimivad.

Õpilaste tagasisidest selgus, et teoreetilise osa puhul oleksin pidanud slaidshowd näidates rohkem aega andma noortele, et nad märkmeid saaks teha („Miks sa slide kauem ei näidanud, mul jäid pooled laused lõpuni kirjutamata“ - Martin S.(14.a)). Vastupidiselt sellele leian, et andes neile võimaluse slaididel kirjutatu maha kirjutada, ei kuula nad ülejäänud teemat kaasa ning seetõttu jääb ka õppimisvõimalus väiksemaks. Samas kiitsid noorkotkad ühiselt heaks kordamisküsimuste-ringi, et varem kuuldu meelde tuletada ja korrata, sealjuures andis suure plussi kindlasti ka väike võistluslik moment küsimusteringis, sest keegi ei tahtnud viimasena püsti jääda. Kuna tegemist oli vanusegrupiga 12-14, siis oli väga oluline püüda gruppi koos ning huvitatuna hoida, sest rahutus on kerge tekkima ja tekkinud rahutust ning tunnivälist tegevust pidurdada seda raskem. Just igasugused võistluslikud momendid ning noorte teadmiste proovile panek aitavad noortes motivatsiooni hoida ning ka rahutumate noorte puhul tähelepanu ülesandel hoida.

Nädal hiljem toimunud tagasiside-vestlusel oskasid noored kordamisküsimustest enamusele vastata, kuid raskusi tekkis neil Uue Meedia alaste küsimuste vastamisega. Kõik küll teadsid, et

Uue Meedia tulek on mõjunud ajalehtede läbimüügile negatiivselt ja et isegi telekanalitel on kodulehed, kust saateid järgi saab vaadata, kuid nad ei osanud enam selgitada, kuidas uudise struktuur Internetis muutub ning miks ja kuidas mõjutab uudise loetavust info kiire liikumine (katkematu uudisvoog). Samas oskas üks vanematest noorkotkastest(Margo, 14) tuua rohkem näiteid kvaliteetajakirjanduse ja tabloidlehtede kohta ning seda just välismaise ajakirjanduse näidetel(tabloidlehed Bild, Sun ja Iltalehti, kvaliteetajakirjandus Helsingin Sanomat, New York Times, Die Zeit) ja kõik oskasid nimedata peamise erinevusi avalik-õigusliku ja kommertsraadio ning televisiooni vahel(avalik-õiguslike jaamade rahastus tuleb riigilt ning reklaam puudub, kommertsjaamade kasum tuleb reklaami läbimüügist) ning teadsid nimetada kõik Eesti avalik-õiguslikud raadiojaamad ning telekanalid(ETV, ETV2, Raadio2, Vikerraadio, Klassikaraadio, Raadio 4).

Õppetunni lõpus said täidetud tunnile püstitatud eesmärgid ning selle tulemusena oskab tunnis osalenud noorkotkas defineerida mõiste „meedia“, teab ja tunneb erinevaid meedieume ning oskab nende kohta ka Eesti mastaabis näiteid tuua ja oskab tuua näiteid ka Uue Meedia mõjudest ajakirjandusele. Samas jäi leian, et jäi vajaka ajast, et detailsemalt määratleda avalik-õiguslike ja kommertskanalite erinevusi ning selgitada, miks Eesti kontekstis on raske, et mitte öelda võimatu määratleda konkreetselt tabloid ja kvaliteetajalehti. Sealjuures jäi endale mulje justkui oleks edasi antud tekst selle vanusegrupi jaoks veidi raskepärane. Siiski leian, et tund täitis oma eesmärgid tutvustada noortele meediat kui üldist mõistet ning 45 minutit selle tunni läbi viimiseks on piisav.

▲ **Ajakirjanduseetika**

60-minutilise tunni eesmärgiks on tutvustada noorkotkastele Eesti Ajakirjanduse Eetikakoodeksit ning selle põhjal tutvustada ajakirjaniku töö kohustusi ja piiranguid.

Õpilaste tagasisidest ülesannetele selgus, et paaristööna ülesannete jagamine ja lahendamine oli küll keeruline, kuid üksinda nad neid ülesandeid poleks lahendada osanud, eriti veel nii lühikese ajaga. Seega oli paaristöö kasutamine õigustatud, kuna nii omandasid noored vajalikud teadmised ette antud ajaga kiiremini ning oskasid neid ka praktilisi ülesandeid lahendades kasutada. Grupi kokkuvõtlikku tabelit koostades oli mu jaoks küllaltki üllatav, et punkt, mis otseselt noorte kohta käib(Ajakirjanduse eetikakoodeks: 3.6. Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul./---/) jõudis tabelisse ühena viimastest. Nädal hiljem oskasid noorkotkad eetikakoodeksi rikkumisi küll paremini otsida(nad teadsid, millised on tavapärasemad punktid, mille vastu eksitakse), kuid ajalisel neil

ülesande lahendamine oluliselt vähem aega ei võtnud ning Postimehest püüti seekord siiski rohkem leida, kui koolituse ajal.

Ajakirjanduseetika tunni kokkuvõtteks võib öelda, et tunni alguses seatud eesmärgid said täidetud ning tunni läbinud noorkotkas mõistab, millised kohustused ja piirangud on ajakirjanikul tema töös ning oskab ajakirjandusest leida ning tunda ära ajakirjanduseetika koodeksi rikkumisi. Sealjuures teab ning oskab noorkotkas kasutada oma õigust esitada vastulause. 60 minutit on küll piisav aeg, et esimesed kaks ülesannet lahendada, kui viimase, paaritöö tulemuste esitamise jaoks jääb 20 minutist väheks, et iga paari puhul jõuaks arutada läbi ka ajalehenäiteid ning seda, kuidas antud näites eetikakoodeksi vastu eksiti ja kas toodud näide on ka õige. Seda eriti juhul, kui grupp oleks veel suurem. Iga grupi vastuste peale läheb vähemalt neli minutit, planeeritud kahe asemel, mistõttu tuleks pikendada tundi 20 minuti võrra 60lt minutilt vähemalt 80le minutile. Olenemata sellest, et ajapuuduse tõttu tuli kokkuvõtete tegemisel liigselt kiirustada, täitsid tunni läbinud noorkotkad siiski eelnevalt seatud eesmärgid.

▲ Uudis

45-minutilise tunni eesmärgiks on selgitada uudise ülesehitust ning uudiväärtuse kriteeriume, sealjuures selgitades, kes on allikas ning kuidas allikat valida. Läbi praktilise ülesande saavad noorkotkad võimaluse ise uudise loomise protsess läbi teha.

Tagasisides nimetati teoreetilise materjali esitamise ajal esitatud küsimuste osa kui positiivset võimalust pidevalt õppeprotsessis kaasa teha ning mõtteid teemal hoida. Samas kajastas tagasiside uudise kirjutamise raskusi – ülesande püstitus jäi 3-le poisile 19-st osalejast täiesti selgusetuks ning 10 osalejat ütles, et küsimuste välja mõtlemine ning adresseerimine õigele „allikale“ oli nende jaoks keeruline. Samas kiitsid osalejad, et selline ülesanne näitas neile, kui raske on uudist kirjutada ning „*ajakirjanik peab oskama ikka palju küsimusi erinevatelt inimestelt küsida ja teadma, kellelt küsida*“, nagu ütles Joonas. Suureks plussiks uudise ülesehitusest rääkides pidasid noored näidisartikli peal uudise osade välja toomist – mis on juhtlõik, millises järjekorras infot edastatakse ja kui suur osa on taustinfo. Ka ise uudist kirjutades palusid nad uuesti ette panna slaid uudise ülesehituse ja näidisartikliga („Rohkem näiteid päris lehest oleks võinud olla, siis oleks uudise kirjutamine ehk lihtsam olnud“ - Kristjan V. (13.a)) Nädal hiljem uudise läbikirjutamist proovides oskasid noorkotkad küll rohkem küsimusi esitada, kuid nende adresseerimine õigele allikale oli ikka veel nõrk ning hilisem uudise ülesehitus nõrgem kui koolituspäeval. Ka uudisväärtuse kriteeriume nimetades oskasid nad välja tuua seitsmest neli peamist – prominentsus, konflikt, värskus ja ebatavalisus.

Tunni eesmärk selgitada noorkotkastele uudise loomise põhimõtteid sai täidetud ja kuigi uudise kirjutamise ülesanne vajab veel läbi harjutamist, oskab tunni läbinud noorkotkas siiski sõnastada uudisväärtuse kriteeriume ning tuua nende kohta näiteid, tunneb uudise ülesehituse elemente ning teab, kes on allikas ja kuidas allikat valida. Samuti said nad läbi praktilise ülesande proovida ise kätt uudise kirjutamisel ning mõistsid, et see vajab tugevat eeltööd ja teadmisi. 45 minutit on tunni läbiviimiseks piisav aeg, kui suuta grupis ka uudise kirjutamise eeltöö ajal siiski rahu säilitada ning mitte lasta informatsioonikogumist nalja tegemiseks pöörata.

♣ **Meediateksti fookus ja tasakaalustatus**

45-minutilise tunni eesmärgiks on tutvustada meediateksti sisu – mis on meediasõnum ja milline on tasakaalustatud uudislugu ning juhtida nägema uudisloo võimalikku kallutatust.

Antud tunni tagasiside oli negatiivsem, kui varasemate tundide puhul. Õpilased küll mõistsid, mis on ja miks on oluline uudisloo tasakaalustatus, kuid ise selle leidmine uudisloos valmistas neile raskusi. Samuti tekitas raskusi uudisloo sõnumi sõnastamine – pigem valiti sõnumiks üldine teemavalik kui konkreetse loo sõnum(nt. A.Veerpalu dopinguskandaal – teemaks oli Veerpalu positiivne dopinguproov, kuid loo sõnumiks aga oli see, et Suusaliit valetas üle kuu aja pressile, väites, et nemad ei tea asjast midagi). Seetõttu leian, et teoreetilise ülevaate puhul tuleb toonitada allikate valiku jälgimist ning selle määramist, millised osapooled ja kui palju ühes või teises loos sõna saavad – just need küsimused aitavad uudisloo analüüsimisel leida kallutatuse või tasakaalustatuse tunnuseid. Samas oli nii mõnigi noorkotkas seisukohal, et isegi kui ta oskab selgelt määratleda, mis on uudisloo sõnum ning kas lugu on tasakaalustatud või mitte, pole see talle oluline oskus ning edaspidi ajalehti lugedes või uudiseid vaadates ta neile aspektidele erilist tähelepanu siiski ei pööra. Nädal hiljem sama ülesannet läbi tehes leidsid noorkotkad kiirelt kõik uudisloo allikad ning oskasid nad sama kiirelt osapoolte vahel ära jagada, mistõttu leidsid nad kiiremini, kas lugu on kallutatud või mitte. Samas olid nad jätkuvalt seisukohal, et nende jaoks uudiseid tarbides tasakaalustatus oluline ei ole ning nad ei pööra sellele ka tähelepanu. Põhjendusena tõid vanemad noorkotkad välja, et nende jaoks ei ole oluline kes mida ütles, vaid loo põhiline info – kes mida ja kus tegi, hoolimata kommentaaridest. Nende seisukohta ei kõigutanud ka minupoolsed põhjendused, et sellisel juhul jääb neil uudisloost suurem osa infost saamata ning nende teadmised jäävad väga pinnapealseks.

Meediateksti sõnumi ja tasakaalustatuse tunni eesmärk noorkotkastele meediasõnumit ning selle tasakaalustatust tutvustada sai küll täidetud, kuid vajaka jäi tunni tulemustest, mistõttu pean tõdema,

et tunni ülesehitusel ja noorkotkastele huvitavaks ning kasulikuks loomisel olen oma töös läbi kukkunud. Noorkotkas küll oskab pärast antud tundi leida uudisloost selle sõnumi ning määrata, kas lugu on tasakaalustatud või mitte, kuid meediatarbijana pole see tema jaoks oluline ning 19st koolitusel osalejast 15 arvas, et nende jaoks saadud teadmised olulist rolli nende meediatarbimises ei mängi.

▲ **Mina ja Internet**

Antud 45-minutilise tunni eesmärgiks on noorkotkastele selgitada, millised on Interneti ja suhtluskeskkondade ohud ning suunata neid ohtusid märkama ja vältima. Tunnitsükkel toimub arutelu vormis, pannes noori ise antud teemal arutlema ning arvamust avaldama.

Nädal hiljem toimunud tagasiside kokkusaamisel arutlesime selle üle, mida noored nädala jooksul Internetis teinud on, milliseid tulemusi said nad oma nime googeldades ning kas nad on oma suhtlusvõrgustike profiilides ja sõbralistides ka mingeid muutusi läbi viinud. Oma nime googeldades leidsid noored peamiselt erinevaid kooliga seotud ürituste ja võisluste kokkuvõtteid ning mõne Kaitseliidu tegevusega seotud artikli, kuid 3 noorkotkast leidis oma nime ka Noorte Kotkaste Järva Maleva blogist ning mõne sõbra või tuttava blogist. 12 noort oli oma suhtlusportaalide profiilidest eemaldanud oma telefoninumbri ja e-maili aadressi ning 10 noort oli tegelenud ka võõraste inimeste kustutamisega oma sõbralistidest. Vaid 4 noorkotkast oli iseseisvalt uurinud ka koolitusel jagatud linke Interneti ohtude-teemalistest lehekülgedest, kuid oskasid seeläbi ka rohkem arutelus kaasa rääkida.

Tunni eesmärk panna noort inimest mõtlema selle üle, millist infot ja kui palju ta endast Internetis avaldab ning millised ohud teda sealjuures varitsevad, sai täidetud. Noored ütlesid tagasisides, et jälgivad pärast arutelus toodud näidete kuulmist rohkem, mida ja kuhu nad postitavad ja kui palju informatsiooni endast avaldavad. Kuna tegemist on otseselt noori puudutava ja neile huvi pakkuva teemaga, siis tulid noorkotkad teemaga väga hästi kaasa ning võin lugeda tunni eesmärke täidetuks ja tehtud tööd edukaks.

▲ **Suhtlemine ajakirjanikuga**

45-minutilise tunni eesmärgiks on anda noorkotkastele praktilisi näpunäiteid sellest, kuidas tulla toime avaliku intervjuuga. Sealjuures on oluline silmas pidada, et iga noorkotkas ei ole mitte ainult oma rühma ja maleva vaid ka kogu organisatsiooni esindaja ning seetõttu võib ette tulla juhuseid, kus ajakirjanik võib tahta temaga intervjuud teha.

Nädal hiljem tagasiside kokkusaamisel tõid noored välja, et varem pole nad sellisele võimalusele mõelnudki, et ajakirjanikult enne intervjuud uurida, milleks tema kommentaari kasutatakse ning loo läbilugemise võimaluse nõudmist. Kui varem oli nende suhtumine ajakirjandusega suhtlemisse ebakindel ning pigem välditi ajakirjanikele kommentaaride jagamist, siis nädal hiljem oli 6 noorkotkast valmis esimesel suuremal maleva üritusel vajadusel juba ajakirjanikega suhtlema ning ürituse ja organisatsiooni kohta lühikesi kommentaare andma.

Tunni eesmärk tutvustada noorkotkastele intervjuu läbi viimist ning nende võimalusi ja õigusi intervjuu andmisel sai edasi antud. Noorkotkad teavad oma õigusi ja kohustusi ajakirjanikuga suheldes ning oskavad vajadusel ka tema eest vastutavalt täiskasvanult abi ja nõu küsida. Noorkotkas teab antud tunni järel, kuidas nii ennast kui ka oma organisatsiooni meediaga suheldes korrektselt esindada ning on omandanud algsed teadmised ja praktika erinevatest intervjuule vastamise strateegiatest, seega võib tunni lugeda õnnestunuks.

6. Järeldused ja kokkuvõte

Tänapäeval võib julgelt öelda, et üheski eluvaldkonnas ei ole võimalik edukalt hakkama saada meediat tundmata, oskusetu meediat kasutada ja kriitiliselt analüüsida. Neid oskusi on vaja aktiivseks eluks demokraatlikus ühiskonnas ning selleks, et pidurdamatus ja piiramatud infovoolus orienteeruda ning enda jaoks vajalik informatsioon omandada. Seetõttu tulebki juba varakult arendada noortes meediapädevust, et neist kasvatada teadlikud meediatarbijad, kes on võimelised infotulvas vajalikku informatsiooni otsima, leitud analüüsima, interpreteerima või vajadusel ka ise meediateksti looma.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on luua meediaõpetuse-alane õppekomplekt Noorte Kotkaste organisatsioonis kasutamiseks. Noorte Kotkaste puhul on tegemist vabatahtliku paramilitaarse organisatsiooniga, mille aluseks on eestimeelsus ja isamaa armastuse kasvatamine ning noortes riigikaitseliste huvide tekitamine. Noored Kotkad on ühtlasi ka Eesti suurim noorteorganisatsioon, mille tegevuse kandepind on üle-eestiline. Kuna tegemist on rangelt struktureeritud organisatsiooniga, kus ka meediaga suhtlemisel on oma piirid ning regulatsioonid, siis on oluline, et organisatsiooni liikmed mõistaksid meedia aluseid, seda kuidas meedia töötab ning kuidas meedia mõjutab ka nende organisatsiooni ja selle mainet. Seetõttu sai loodud õppekomplekt, mis tutvustaks noorkotkastele, mis on meedia, millistel põhimõtetel see töötab ning kuidas meediat tarbida võimalikult palju vajalikku informatsiooni omandades ning seda optimaalselt ära kasutades. Samuti kuulub õppekomplekti ka õppetund, kuidas ise meediaga korrektselt suhelda.

Loodud meediaõpetuse-alane õppekomplekt Noorte Kotkaste Järva Malevale ning praktiliselt läbiviidud kursus oli edukad. Varasemalt õppekomplekti luues seatud eesmärgid said suures osas täidetud ning märkimisväärselt suuri vajakajäämisi hilisemas tagasisidestamise ja hinnangute andmise faasis ei täheldanud. Samas on alati võimalus arenemiseks ning varasematest kogemustest õppimiseks, milleks seekordne pilootkoolitus piisavalt ka mõtteainet ning kogemusi andis.

Kui antud koolituse loomine ning läbi viimine malevas alles ideede tasandil oli, oli esialgne idee teha koolitus pikem ning mahukam. Koolitus oleks kestnud vähemalt kaks õppenädalavahetust (reede õhtust kuni pühapäeva pärastlõunani) ning tegevus oleks olnud oluliselt liigendatum ning rohkem praktilisi ülesandeid sisaldav. Bakalaureusetöökseks seda ideed juhendajale pakkudes otsustasime ühiselt, et tegemist on pilootkursuseks liiga suure suutäiega, mis mu töö õigeks ajaks valmimise suure kahtluse alla oleks seadnud ning piirdusime vaid ühe õppepäevaga. Siiski pean tõdema, et olles läbi viinud antud ühepäevase koolituse, tunnen, et nii mul kui ka eriti noorkotkastel oleks olnud vaja rohkem aega. Seepärast usun, et koolitus oleks võinud olla vähemalt

kahepäevane, et liigne infotulv noori ära ei väsitaks ning neil oleks võimalus oma teadmisi rohkem praktiliselt kasutada, ilma, et aeg nii palju tagant suruks.

Antud õppekomplekti on võimalik kohaldada kindlasti ka teistele huvihariduse andjatele, sest teemad, mida koolitus endas hõlmas, olid võrdlemisi üldised ning universaalsed - pea iga meediakursus(millega mina siiani kokku olen puutunud) puudutab näiteks ajakirjanduseetika koodeksit, uudist ja selle ülesehitust ning suhtlemist meediaga. Seetõttu on minu loodud õppekomplekti võimalik kasutada kasvõi alusraamistikuna teiste huvihariduse valdkondade meediapädevust arendava õppekomplekti loomisel. Sel juhul tuleks kindlasti jätta ära Kaitseleidu ja Noorte Kotkaste organisatsiooni teavitusskeeme tutvustav osa meediaga suhtlemise tunnist ning praktilisi näiteid uudise ülesehitusel(uudisväärtuse kriteeriumid ja allikad) tuua juurde kas kohalikest päevalehtedest või ka valdkonna ajakirjandusest(nagu antud koolitusel tõin väheseid näiteid ajakirjast Kaitse Kodu). Just päevakajalised näited igas tunnis erinevaid teemasid läbi võttes on see, mis noortele teemast selge pildi loob. Kogu ülejäänud õppekomplekt on aga täielikult kasutatav ükskõik, mis muul huvihariduse alal, sest annab noortele vaid sissejuhatavad üldteadmised, et antud teemal neis huvi äratada.

Pärast esimest koolituskogemust olen Noorte Kotkaste meediakoolituste suhtes siiski positiivselt meelestatud ning plaanin jätkata tööd antud õppekomplektiga, et seda edasi arendada ja võimalusel kunagi ka Noorte Kotkaste Järva Malevast kaugemale Noorte Kotkaste organisatsiooni viia. Kuna esimene koolituspäev oli edukas ning täitis eelnevalt seatud eesmärgid ja ka koolitusel osalenud noorkotkad näitasid koolituse vastu suurt huvi, siis sooviksin peagi läbi viia suurema koolituspäeva kõigi Noorte Kotkaste Järva Maleva 15 rühma 12-14aastaste seas.

Summary

The aim of this thesis is to give a brief overview on the subject of media literacy and media competence and to create a learning kit for paramilitary youth organisation Noorte Kotkaste Järva Malev. Thesis consists of the theoretical overview on the subject of media literacy and its importance, non-formal education and opportunities in Estonian, short introductions of the paramilitary organisation Kaitsepolitsei and its youth organisation Noored Kotkad and a short learning kit about media literacy to Noorte Kotkaste Järva Malev.

In Estonia, media education is considered as one of the disciplines implemented in the cross-curricular principle. There are minimal legal basis for developing media education and the preconditions for teaching media, media usage of the teachers and pupils and the notion of media usage of the pupils, are fulfilled. But the teachers are not ready to teach media, because there are not so many resources and the teacher-training considering media education is poor. Teachers are not aware of the need and opportunities of teaching media, they don't know how to use constructivist teaching methods. As the overloaded curriculum and the teachers insufficiency to teach media are considered, there must be another way to teach children about media literacy, like in the matter of non-formal education and coeducation with Noored Kotkad.

The the purpose of the learning kit on media literacy in Noorte Kotkaste Järva Malev is to teach the members of this organisation to use media consciously and to teach them to understand and analyze the media-created messages. The course consists of practical exercises to help understanding the process of media and media-created reality and to be able to create and receive different types of media messages. A very big part of this course is discussions and feed-back from the pupils.

This thesis is the underlying part of my future media educational work with the members of paramilitary youth organisation Noored Kotkad, to improve the learning kit and to take it to a higher level in the organisation. I hope to create a active learning kit for the whole organisation, not only the part, that I'm connected the most – Noorte Kotkaste Järva Malev.

Kasutatud allikad

1. Adams, S. & Burke, M. (2009) *New Literacies: What Can Popular Culture Teach us about Information and Media Literacy?* Leaning, M.(toim.) *Issues in Information and Media Literacy: Education, Practice and Pedagogy*. Santa Rosa, USA: Informing Science Press, 191
2. Buckingham, D. (2003). *Media Education. Literacy, Learning and contemporary Culture*. Great Britain: Polity Press.
3. Euroopa Komisjon & Euroopa Nõukogu. (2004) *Pathways towards validation and recognition of Education, Training & Learning in the Youth Field*.
http://www.eaea.org/doc/working_paper_en.pdf (kasutatud 2011)
4. Euroopa Ühenduste Komisjon (2007) *Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Sotsiaal- ja Majanduskomiteele ning Regioonide Komiteele. Meediapädevus digitaalkeskkonnas – Euroopa lähenemisviis*.
5. Huviharidusstandard (21.03.2007) <https://www.riigiteataja.ee/akt/12809661> (kasutatud mai 2011)
6. *Kaitseliit* <http://www.kaitseliit.ee/> (kasutatud mai 2011)
Kaitseliit 2011a – *Kaitseliidu arenguteesid*
http://www.kaitseliit.ee/index.php?op=body&cat_id=277
Kaitseliit 2011b – *Üldjuhtimine* http://www.kaitseliit.ee/index.php?op=body&cat_id=72
Kaitseliit 2011c – *Missioon* http://www.kaitseliit.ee/index.php?op=body&cat_id=215
7. Kurm, T.(2004) *Eesti üldhariduskoolid e õpetajate valmidus meedia õpetamiseks läbiva teemana*. Magistritöö. Tartu Ülikooli Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/10062/1234/5/Kurm.pdf> (kasutatud mai 2011)
8. Lemmen, R. (2005) *Media Education in European Schools*.
<http://www.mediaed.org.uk/content/view/84/115/> (kasutatud mai 2011)
9. *Mitteformaalne.ee* <http://mitteformaalne.ee/> (kasutatud 2011)
Mitteformaalne 2011a - *Mis on mitteformaalne õpe*. <http://www.mitteformaalne.ee/mis-on-mfo.html>
Mitteformaalne 2011b - *MFÕ Eestis*.<http://www.mitteformaalne.ee/mfo-eestis.html>
10. *Noorte Kotkaste Järva Maleva teavituspealiku ametijuhend*. Kinnitatud KL Järva Maleva pealiku 21.07.2010 käskkirjaga nr JV-1.1-4/12692P
11. Noored Kotkad. *Põhikiri. Kodukord* (2004)
<http://www.nooredkotkad.ee/index.php?picfile=11> (kasutatud mai 2011)

12. *Noored Kotkad* <http://www.nooredkotkad.ee/?go=index> (kasutatud mai 2011)
Noored Kotkad 2011a – *Eesmärk* <http://www.nooredkotkad.ee/?go=eesmark>
Noored Kotkad 2011b – *Organisatsioon* <http://www.nooredkotkad.ee/?go=organisats>
Noored Kotkad 2011c – *Dokumentatsioon* <http://www.nooredkotkad.ee/?go=dok>
13. *Valgamaa.kaitseliit.ee – Noored Kotkad*
http://valgamaa.kaitseliit.ee/index.php?option=com_content&view=section&id=14&Itemid=69 (kasutatud 2011)
14. Ugur, K. (2010) *Meediaõpetus põhikoolis*. Käsikirjaline loengukonspekt. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
15. University College London (UCL 2008). *Information behaviour of the researcher of the future: a CIBER briefing paper. Executive summary*
<http://www.ucl.ac.uk/infostudies/research/ciber/downloads/ggexecutive.pdf> (kasutatud mai 2011)
16. Birkan, L. (2008) Purjus mees tulistas Raplamaal Mini-Erna retkel osalenud Tallinna maleva noorkotkaid jahipüssist soolalaenguga. *Õhtuleht* 01.07.
<http://ohtuleht.mobi/index.aspx?id=285539> (kasutatud mai 2011)

Lisa 1. Õpikomplekt

1. Sissejuhatus meediasse – mis on meedia?

Uue meedia tulek ajakirjandusse

EESMÄRK:

- ✦ Anda noorkotkastele ülevaade sellest, mis on meedia, tema ülesanne ühiskonnas ning millised on erinevad meediumid, millistel põhimõtetel need toimivad.
- ✦ Tutvustada Uue meedia tulekuga toimunud muutusi(trüki-)meedias

TULEMUS:

- ✦ Noorkotkas oskab sõnastada mõiste „meedia” tähenduse.
- ✦ Noorkotkas teab, millised on erinevad meediumid ja oskavad Eesti mastaabis nende kohta näiteid tuua.
- ✦ Noorkotkas teab ja oskab tuua näiteid sellest, kuidas on Uue meedia tuleks mõjutanud (trüki-)ajakirjandust

TUNNIKÄIK: (tunni kestus 45min)

1. Sissejuhatav ülesanne. (10min)

Ülesande eesmärgiks on tuua noorkotkad õpetatava teema juurde ning koondada nende tähelepanu. Tunni alguses täidetakse ühise arutelu käigus TTS-tabel. Viimase lahtri täidavad nad koolituse lõpus.

Tööleht nr 1 – TTS tabel

Tean	Tahan teada	Sain teada

2. Teoreetiline lühiloeng (15-20min)

- ✧ Õpetaja tutvustab noorkotkastele lühidalt ja ülevaاتlikult meediat ning selle olemust, millised on erinevad meediumid , milline on meedia ülesanne ühiskonnas
- ✧ Noorkotkas kuulab ja konspekteerib, sest neid teadmisi läheb tal teooriale järgnevas kordavas arutelus vaja

Noorkotkastele esitatav materjal:

- *Media* – ladina keelest tõlgituna tähendab see vahendajat.
- Meedia pakub teavet ja olulist informatsiooni.
- Meedia vahendab seisukohti ja arvamusi.
- Meedia kujundab väärtushinnanguid.
- Meedia kujundab avaliku arvamust.
- Meedia vahendab teadmisi ja pakub meelelahutust.
- Meedium teabelevivahendid – trükiväljaanded, raadio, TV, internet, mobiil.

Ajakirjandus – kvaliteet ajakirjandus ja tabloid ehk kõmuleht.

Kvaliteetleht tõstab esile ühiskonnale kõige olulisemad probleemid, kui kõmuleht tõstab esile sensatsioonilise. Kvaliteetlehe probleemikäsitus on analüüsiv ja objektiivne, see vastu kõmulehed võivad müügiedu nimel teha objektiivsuses järeleandmisi.

Televisioon – avalik-õiguslik ja kommerts televisioon.

Avalik-õiguslik televisioon (sõltumatu, riik rahastab, reklaam puudub, rahvusliku kultuuri salvestamine) Eestis – ETV; kommerts televisioonid – Kanal 2 ja Tv 3.

Raadio – avalik-õiguslik ja kommerts raadio.

Avalik-õiguslik raadio on piirkondlik ja seda nimetatakse suunitluse poolest ka juturaadioks. Kommertsraadio ehk eraõiguslik raadio on kohalikud raadiojaamad, millede teine nimetus on muusikaraadio. Erinevad nad ka rahastuse poolest – avalik-õiguslikud raadioid rahastab riik, eraõiguslikud raadiod teenivad oma kasumid aga reklaamiga raadio eetris.

Eesti raadiojaamadest on avalik-õiguslikud raadiod näiteks Raadio 2, Vikerraadio ja eraõiguslikud Sky-Plus, Elmar, Uuno.

Uus meedia – iseseisvad võrguajalehed ja –ajakirjad; trükiväljaannete võrguversioonid; blogid, sotsiaalvõrgustikud

Iseseisev võrguajakiri – Automobilia (autoteemaline veebiajakiri), Klik.ee (tehnoloogiaajakiri)

Trükiväljaande võrguversioon – Postimees-online

Uue meedia puhul on oluline kiirus ja katkematu uudisvoog. Erinevalt paberajalehest on

netiversioonile erinev struktuur ning loo külge on liidetud kommentaarid, mis moodustavad loo terviku.

Kui uudiseks saavate sündmuste valimise aluseks on uudisväärtused, siis netilehel on uudiseks saamisel olulised ka kommenteerimisväärtused

3. Teoreetilise teema üldine arutelu ja kordamisküsimustele vastamine (10-15min)

Mänguline kordamisküsimustele vastamine: kõik koolitusel osalejad seisavas oma kohtade kõrval püsti ning õpetaja küsib igähelt kordamisküsimusi. Kes õigesti vastab, võib istuda, valesti vastamise korral läheb vastamise kord üle järgmisele ning tuleb oodata ringi jõudmist erineva küsimusega uuesti vastajani. Küsimusi esitatakse nii kaua, kuni kõik osalejad on saanud võimaluse uuesti oma kohale istuda.

Õpetaja esitavad kordavad küsimused:

- ♣ Mis on meedia? Mis on meedium? Mis on Uus meedia?
- ♣ Nimeta erinevaid Eesti meediume? Kas oskad neid ka millegi alusel liigitada?
- ♣ Millised muutused on toonud (trüki-)ajakirjandusse Internetti?

2. Ajakirjanduseetika

EESMÄRK:

- ▲ Tutvustada noorkotkastele Eesti ajakirjanduse eetikakoodeksit, selle põhjal tutvustada ajakirjaniku töö kohustusi ja piiranguid

TULEMUS:

- ▲ Noorkotkas mõistab, millised kohustused ja piirangud on ajakirjanikul tema töös.
- ▲ Noorkotkas oskab ajakirjandusest leida ja tunda ära ajakirjanduseetika koodeksi rikkumisi
- ▲ Noorkotkas teab oma õigust vajadusel esitada vastulause

TUNNIKÄIK:(60min)

I. Eesti Ajakirjanduseetika Koodeksiga tutvumine(20min)

Paaristöö: 5min koodeksi läbi lugemiseks

15 min Koostada Eesti Ajakirjanduseetika Koodeksi põhjal märksõna kaart ajakirjaniku kohustustest ja piirangutest.

Tööleht nr 2

Ajakirjaniku kohustused	Ajakirjaniku piirangud

II. Eelmise päeva ajalehtedest koodeksi vastu eksimiste leidmine(20min)

Noorkotkas on koolitusele kaasa võtnud 2 eelmise päeva päevalehte(Postimees ja Õhtuleht) ning paaristööna tuleb neist leida koodeksi vastu eksimisi(mõlemast lehest vähemalt 1-3)

III. Suure ühise mõttekaardi koostamine(15-20min)

Iga paar nimetab 2-3 kohustust ja piirangut ning esitab oma leitud eksimused.

3. Uudis

EESMÄRK: Selgitada uudise ülesehitust ja uudisväärtuse kriteeriumid. Lisaks selgitada, kes on „allikas”.

TULEMUS:

6. Noorkotkas tunneb uudise ülesehituse elemente.
7. Noorkotkas tunneb ja oskab sõnastada uudisväärtuse kriteeriumeid.
8. Noorkotkas mõistab, kes on allikas ja kuidas allikat valida.

TUNNIKÄIK:(45min)

▲ Teoreetiline materjal(20-25min)

Õpetaja esitab teoreetilise materjali(aluseks T.Hennoste „Uudise käsiraamat“). Uudise ülesehituse juures näitab näitlikustamiseks artiklit, millel välja toodud kõik ülesehituse osad.

Noorkotkad kuulavad ja konspekteerivad, vajadusel esitavad selgitavaid küsimusi

Esitatav materjal:

Uudisväärtuse kriteeriumid:(Hennoste 2008)

- Mõjukus – sündmusel on tugev mõju lugejate elule.
- Ebatavalisus – sündmus on ebatavaline või ootamatu.
- Prominentsus – osalejad on prominentsed inimesed või institutsioonid.
- Konflikt – sündmuses on tugev konflikt.
- Lähedus – sündmus on geograafiliselt või emotsionaalselt lugejale lähedane.
- Värskus – sündmus on värske.
- Päevakajalisus – sündmus on päevakajaline.

Allikas.

Tiit Hennoste on välja toonud kolm põhilisemat allikat:

- Reporter ehk lugu kirjutav ajakirjanik ise. Hennoste kirjutab: „Te teab, kuidas kirjutatakse uudist ja suudab hankida vajalike detaile just uudise tarvis. Ideaalis tagab reporter allikana, et uudis saab täpne, tasakaalustatud ja objektiivne ning vastab uudisküsimustele ja žanrireeglitele.” (Hennoste 2008)
- Kirjalikud allikad.
Kirjalike allikaid kasutatakse põhiliselt uudise taustosa kirjutamiseks. Kuid on ka neid kirjalike allikaid, mille põhjal saab kirjutada uudise ehk siis need allikad sisaldavad uusi fakte.

Kirjalikud allikad, mida reporter oma töös peab oskama kasutada:

üldteatmeteosed(entsüklopeediad, kes-on-kes-tüüpi teatmikud, leksikonid jms);
arvuti andmebaasid(Wikipeedia, lehtede arhiivid, bibliograafiad, statistika jms);
teatmeteosed, mis aitavad leida tee allikateni(registrid, telefoniraamatud, frimade
aastaraamatud jms); visuaalne materjal(atlased, kaardid, linnaplaanid jms);
matemaatikateadmikud, mis aitavad arvutada ja arvutusi kontrollida; keelelisi
teatmike(ÕS, võõrsõnadeleksikon, ajalehe stiiliraamat); raamatukogud.

- Inimallikad.

Inimallikad on tihti vähemusaldatavad, kui kirjalikud allikad, sest neil on tavaliselt omad huvid kaitsta.(Hennoste 2008) Inimallikad jagunevad kahte suurde rühma – püsiallikad ja ühekordsed allikad. Esimesed siis sellised allikad, kelle käest reporter pidevalt infot hangib ja teised on need, kes jagavad infot ühe konkreetse loo jaoks.

Allika valimise põhimõtted:

- Info on seda väärtuslikum, mida esmasemast allikast ta pärineb.
- Kui on vaja kasutada teisast infot, siis eelista kvaliteetseid kirjalike allikaid.
- Eelista püsiallikaid juhuallikatele, sõltumatuid allikaid asjaga seotuile, kõrge staatusega allikaid madalatele.
- Vali allikad selle põhjal, mida nad teavad

Uudise ülesehitus

- Juhtlõik.
- Teema arendus.
- Sündmus A: juhtlõigu materjali arendus, detailiseerimine ja laiendus.
- Sündmused B, C, D jne.
- Lisamaterjal.
- Taust: eelnevad sündmused, tingimused: kes-on-kes info, analoogilised sündmused.
Perspektiiv: objektiivselt järgnevad sündmused, tagajärjed, subjektiivsed kommentaarid.

II. Uudise kirjutamine(15+10min)

(Aluseks P.Pulleritsu „Uudise sotsioloogia“ uudise kirjutamise harjutused)

Õpetaja loeb ette sündmuse kirjelduse ja nimetab allikad, kellelt on võimalik infot saada. Noorkotkad küsitlevad võimalikke allikaid ning kirjutavad saadud info põhjal lühiuudise. Esimesenda lõpetanud või julgemad osalejad loevad enda versiooni loost klassile ette, et

seda siis ühiselt läbi arutada ning leida head ja vead.

Lõpus loeb õpetaja enda versiooni ette, et noorkotkad saaksid enda tehtut sellega võrrelda

4. Meediateksti sõnum ja tasakaalustatus

EESMÄRK: Selgitada noorkotkastele, mida tähendab uudisloo tasakaalustatus ning juhtida neid nägema võimaliku kallutatust uudisloos. Samuti selgitada, mis on meediasõnum

TULEMUS:

- Noorkotkas mõistab, mida tähendab uudisloo tasakaalustatus.
- Noorkotkas oskab ära tunda uudisloo tasakaalustatust ja võimaliku kallutatust.
- Noorkotkas oskab analüüsida meediasõnumi sisu ning sõnastada etteantud uudisloo sõnumi

TUNNIKÄIK:

I. Teooria(10min)

Alusmaterjaliks on kasutatud Tiit Hennoste raamatut „Uudise käsiraamat“(2008):

Tasakaal tähendab, et uudises tuleb vaadelda probleemi kõigist olulistest külgedest ning anda sõna kõigile osapooltele, hoolimata sellest, milline on reporteri enda arvamus.

Tasakaalustatuse 5 põhiprobleemi ja pidepunkti:

- Mida teha, kui reporter saab arvamuse ainult ühe vaidleva osapoole esindajalt? – Kui reporter on omaltpoolt teinud kõik, et tasakaalustavat materjali saada, siis võib loo üldjuhul avaldada.
- Tasakaalule tuleb läheneda terve mõistusega. Hoiduda jaburusest. – Tasakaal ei tähenda absoluutse võrdsuse nõudmist.
- Kui keegi keeldub kommentaarist, siis ei jäta ajaleht seepärast lugu avaldamata. – Peab mainima, et isik keeldus kommentaarist ja selgitama, miks ta seda tegi.
- Süüdistatavale tuleb alati sõna anda ja tema vastus panna süüdistusele nii lähedale kui võimalik. – Mõlema osapoole seisukohtade avaldamine samas numbris või järjestikes numbrites. Tähelepanu tuleb pöörata faktidele ja tsitaatide saatelauset täpsusele. (Näiteks: lükkas tagasi vs lükkas ümber.)
- Leht ei tohi käsitleda osapooltena ainult ametnikke, parteisid, enamusi, prominente jms ning unustada ära tavalisi inimesi, kliente, vähemusrühmi jms. – Nii kaob kooskõla lehes väljendatu ja tegelikkuse vahel; teatud osa inimrühmi ja nende arvamusi kaob avalikuse vaateväljast.

Mis on meediasõnum?

Sõnum, mille tarbija saab meediat tarbides. Kui artikkel on loomaaias surevatest tiigritest, siis see ongi meediasõnum - loomaaias surevad tiigrid(+ mujal maailmas saavad ka tiigrid otsa.)

II. Praktika(15min)

Analüüs(15min): Paarides analüüsitakse mõlema lehe ühe ja sama teema lugusid, millede põhjal õpilased proovivad leida uudislugude tasakaalustatuse „mustad augud” ja välja tooma ka loo põhisõnumi (meediasõnumi).

Tööleht nr 3

	Lehe nimi	Lehe nimi
Uudisloo allikad, osapooled		
Uudisloo tasakaalustatus		
Meediasõnum		

Kokkuvõtte(20min): Lugude ühine kokkuvõttev arutelu – kas antud lood olid tasakaalustatud või kallutatud? Kes said uudisloos sõna? Mis on meediasõnum?

5. Mina ja internet

EESMÄRK: Selgitada noorkotkastele, millised on interneti ja suhtlusportaalide ohud nende identiteedile ning õpetada neid ohtusid märkama.

TULEMUS:

- Noorkotkas mõistab, millised on interneti ohud tema identiteedile.
- Noorkotkas mõistab ja oskab sõnastada, millisel viisil enda identiteeti internetikeskkonnas ja suhtlusportaalides kaitsta.
- Noorkotkas kontrollib infot, mida enda kohta Internetis avalikustab.

ÜLESANNE:

Õpetaja joonistab tahvli või suure paberi peale tabelid, milles palub noorkotkastel ristikesega ära märkida, milliste suhtlusportaalide kasutajad nad on ja kas nad võtavad oma „sõbralistidesse” vastu ka võõraste ning välismaalaste kutseid.

Tööleht nr 4

Suhtlusportaaali nimetus	Olen kasutaja
Orkut.com	
Rate.ee	
Facebook	
Twitter	
Muu suhtlusportaal või -kanal (MSN, blogi, vms)	

	Võtan vastu	Ei võta vastu
Võtan vastu/lisan „sõbralisti” võõraid		
Võtan vastu/lisan „sõbralisti” välismaalasi		

Kui need tabelid on täidetud, vaatatakse need kõik koos üle ja arutame, millised on tulemused. Eesmärgiks on näidata noorkotkastele, kui paljud neist on reaalselt nn riskigrupis, kes võivad sattuda ohtu, avaldades neis suhtlusportaalides liigseid isikuandmeid.

TEOORIA:

Tunnitsükli teoreetilise osa eesmärgiks on luua arutelu ring teemal „interneti ohtud”. Õpilased saavad ise välja pakkuda reaalseid ohte internetist nende identiteedile ning põhjendada, miks nad nii arvavad. Minu oskaks siin oleks anda neile vajadusel suunavaid küsimusi ning kinnitada või lükata ümber nende väiteid interneti ohtude kohta.

Teemad, millest tuleks rääkida:

- Telefoni numbrite, isikuandmete avaldamine interneti keskkonnas.
- Suhtlusportaalide paroolide avaldamine.
- Võõraste piltide kasutamine, oma kontol.
- Võõraste inimeste/välismaalaste lisamine või vastu võtmine oma „sõbralisti”.

Oodatavad väited/arvamused /teemad:

- „Minuga küll internetis midagi ei juhtu. Ma saadan kõik pikalt, kes tüütama tulevad.”
- „Ma arvan, et telefoni numbrit võin ma küll internetis avalikult jagada, aga paroole või panga andmeid ei tohiks.”
- „Kui mul on ühes portaalis mitu kasutajat, kas see on siis kuritegu?”
- „Aga nende türklastega on ju nii lahe lolli mängida.”
- „...”

Arutelu lõpus esitan neile lühikokkuvõtte sellest, kuidas ennast internetis kaitsta.

- Ära avalda oma telefoni numbrit ja liigseid isikuandmeid(nt. Täpne elukoht) suhtlusportaalides ega avalikus internetikeskkonnas(nt blogis).
- Ära avalda oma suhtlusportaalide paroole.
- Ära avalda oma pangakonto andmeid ja paroole avalikel saitidel.
- Ole tähelepanelik võõraste suhtes suhtlusportaalides.

Kasulike linke interneti ohtudest ja ohutusest:(Õpilastele ülesmärkimiseks, saavad neid hiljem uurida.)

<http://www.peremeedia.ee/>

<http://laste.arvutikaitse.ee/est/html/etusivu.htm>

<http://www.arvutikaitse.ee/>

<http://lapsnetis.eesti.ee/>

6. Suhtlemine ajakirjandusega

EESMÄRK:

- ✦ Anda noorkotkastele praktilisi näpunäiteid sellest, kuidas tulla toime avaliku intervjuuga

TULEMUS:

- ✦ Noorkotkas oskab nii ennast kui ka oma organisatsiooni meediaga suheldes korrektselt esindada
- ✦ Noorkotkas teab oma õigusi kommentaarist loobuda ja valida strateegia ajakirjanikuga suhtlemiseks

TEOORIA:

Iga noorkotkas on oma organisatsiooni, maleva ja rühma esindusnägu, kes võib sattuda olukorda, kus tal tuleb ajakirjandusega suhelda. Seetõttu on oluline, et noorkotkas teaks, et tal on õigus kommentaarist loobumiseks või oskaks valida temale sobiva strateegia ajakirjanikuga suhtlemiseks. Samuti on õpilase jaoks oluline teada ja osata küsida, miks kommentaari küsitakse ning kus tema öeldut kasutatakse.

- Kuna noorkotka vanus on 8-17, siis on tegemist alaealisega, kelle intervjuueerimiseks peab olema ajakirjanikul luba kas lapsevanemalt või täisealiselt rühmajuhilt-instruktorilt. Vajadusel peab ajakirjanik andma noorkotkale võimaluse lapsevanema või rühmajuhiga konsulteerida.
- Enne kommentaari andmist tuleb ajakirjanikult uurida, milleks tema kommentaari kasutatakse, mida täpselt teada tahetakse ning küsida ka võimalust lugu enne trükkiminekut näha
- Küsimust tuleb hoolega kuulata. Vajadusel küsi täpsustusi või palu küsimust korrata või ümber sõnastada. Kui küsitakse korruga mitu küsimust, võid valida ka vastamiseks ainult ühe.
- Vali küsimustele vastamiseks oma strateegia. (Müüri ehitamine, rünnak, tark lobisemine, segastrateegia)
- Juhul, kui intervjuu ei lähe sinule sobivad suunas, võid küsimust ignoreerida ja rääkida sellest, mis arvad, et on oluline ja mida sina tahad öelda
- Teada tuleb oma pädevuse piire – ära kunagi räägi kolmandate isikute eest või spekulööri teemadel, milles sa ise pädev ei ole ja täpset informatsiooni ei oma
- Kui intervjuud anda ei taha, tuleb osata öelda „Ei“ ning keelduda ka põhjendamast, miks kommentaari anda ei soovita. Igal inimesel on õigus kommentaari mitte andmiseks ning ajakirjanik peab seda soovi austama. Vajadusel võib ka proovida „hämamist“ – vormiliselt öelda jah, kuid sisuliselt ei.

- Lisanäpunäited:
jälgi kehakeelt ja kõnekasutust, vajadusel oma lisamaterjale, mis aitaksid ajakirjanikul teemaga lähemalt tutvuda jne